„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, а уторком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“

Уредништво и администрација „Заставе“ налази се у кући г. Бирлија у лебарској улици.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

БРОЈ 14. У НОВОМ САДУ У НЕДЕЉУ 26. ЈАНУАРА 1892. ГОДИНА XXVII.

ГЛАВНИ УРЕДНИК: СТЕВАН ЈОВИЋ. | ВЛАСНИК: СЛАВКО СВЕТ. МИЛЕТИЋ. | ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АНДРИЈА ПЛАВШИЋ.

ШТА СЕ ЧЕКА?*)

Под тим насловом донео је „Трговински Гласник“ орган београдске трговачке омладине чланак, у ком описује стање наших трговаца, а спомиње и покрет од г. 1887. који је изазвао сазив трговачког збора, ради оснивања трговачке заједнице, па на завршетку чланка пита:

„Шта ради главна управа заједнице у Новом Саду, која и сад постоји, има свог председника, благајника, тајника и чланове? И напослетку мисле ли Срби трговци у Војводини, да им је организација и овако удружење излишно, кад се не крећу живи?“

„Ако немисле тако, онда питамо братски, пријатељски, питамо их као гласило српског трговачког сталежа у краљевини Србији, питамо браћу своју, шта се чека?“

Овако питање ставља „Трговински Гласник“ на нас, питање пуно братске љубави и српског осећаја, пуно лепих мисли и добрих жеља, што све смера тамо, да нас тргне из мртвила, у које западосмо у овом тешком и скроз критичном времену. Братско заузимање „Трговинског Гласника“ за положај овостраних трговаца, које је избило на површину у управљеном питању „Шта се чека?“, најбоље је мерило народне свести у прекосавске браће наше, која су свом снагом прегли, да на свима пољима народног живота развију што живљи рад, те и на трговачком пољу неуморно раде, око подизања савремене трговачке културе, како ће што пре изједначити српску трговину, са трговином осталог образованог, напредног и трговачког света.

То предузеће, најбоље се кристалише у самом „Трговинском Гласнику“ и његовим чланцима, који нам пружају богато градиво за проучавање свеколиких европских трговачких односа, тако, да човек незна, шта ће пре у њему да похвали. Да ли поједине стручно-научне расправе, што онако живо привлаче пажњу читаоца, те их сваки трговац, коме је „Трговински Гласник“ до руке дошао, у сласт чита и са највећом интересованошћу прати. Да ли статистичке трговачке податке као нумерични доказ за необорива факта, чијом се помоћу долази до праве истине у млогим питањима друштвеног и државног живота. Да ли сретну замисао београдске трговачке омладине, у чијој је глави поникла мисао о оснивању „Трговинског Гласника.“ Да ли на послетку то, што је умела да прикупи ваљане снаге око свог листа, које су у току једногодишњег живота „Гласникова“ развиле врло живу радњу, и изнели млога важна трговачка питања краљевине Србије, те су дале листу неочекиваног полета, са чега је од стране штампе као стручан орган достојно оцењен, и као меродаван заступник српске трговине признат. Тим појавама у „Трговинском Гласнику“ радујемо се ми из свег срца, а с нама и сви овострани српски трговци, који су имали прилике, да се са „Трговинским Гласником“ поближе упознају; кад виде један српски стручан орган прекосавске браће, који заступа мисао и потребу српских трговаца, који је израз њихове воље и њихових осећаја, који је путевођа њихова живота и будилник трговачке свести, те као такав, по каквоћи, спада међу прве стручне органе.

А сад ево да одговоримо на стављено питање.

Прошли догађаји из год. 1887. још су нам у живој памети. Сви се сећамо оне борбе наших странака која је уродила плодом поцепаности. Избори посланика на земаљски сабор донели су нам те године растројство и прави хаос у друштвеном животу. Сва поља јавног рада била су испуњена муњевином тако, да је на свима тачкама, било политичног рада, аутономног, књижевног или друштвеног, где год су се сусреле две наше партијске струје, ту је настала грмљавина а најпосле и експлозија, из које је нико неспоразум и неуспех. У таком положају било је немогуће, помишљати на какав нов заједнички рад. На име на оснивање нових установа, за које није довољна само добра воља, већ је ту нуждан споразум, миран разбор и слога, која ће одржавати хармонију међу члановима, ако хоћемо, да нам рад буде плодан и напредан.

Обзирући се на ту околност ми смо водили рачуна о предстојећим тешкоћама, у колико смо их могли предвидити, па смо тражили начина, како да изиђемо на чистину из неприлике, која је проузроковала застој правилног рада. Тражили смо начина како да наставимо започето дело око остварења засноване мисли о оснивању заједнице. Држали смо у први мах, да ће добро бити ако причекамо које време док се разбистре појмови у погледу заједнице, и док се у неколико стиша заталасана страначка борба, па онда да почнемо радити на организацији. У тој намери повели смо расправу у „Застави“ о питању заједнице, у којој су учествовали млоги наши виђени трговци, па се тек онда видело, да у редовима нашег трговачког света има тако спремних људи, који уму с пером у руци да бране своје начело, и јавно да расправљају поједина питања, са таком објективношћу, како се то само од учених и за књижевни рад оспособљених људи може очекивати.

Кад смо се уверили о тим лепим својствима наших трговаца, ми смо радо погледали будућности у очи, јер смо се уверили да је српски трговац способан за савремен културни живот. Уверили смо се, да он располаже са свима својствима савремене трговачке образованости. А онај народ, или поједини редови његови, који с таком спремом располажу, може слободно загазити у јавну борбу живота јер га ако остане истрајан, чека успех који ће крунисати његов рад.

Једина је мана наших трговаца, што до сад нису створили себи поље за јаван рад. Они требају само да добију прилике, па ће мисао о удружењу брзо да се развије и набуја, као бистри поток после плаховите кише. Најбољи је доказ томе појава о сазиву трговачког збора год. 1886. која је као до сад не практикована међу трговцима, донела одма у почетку плода, а тај плод је уважење „Трговачко-занатлијског дела Заставе“, као првог трговачко-занатлијског гласила у Српству. Помоћу тога органа бујало је одушевлење нашег трговачко-занатлијског света. И да није било сметње, да није било оне заслепљене страначке борбе, што је кренула умну снагу млогих ваљаних народних радника са економског становишта, ми би до сад имали остварања, не само трговачко, већ и млога друга корисна удружења.

Овако пак налазећи се у тим незгодним околностима, исчекивали смо сваки дан да ће се оне на боље окренути. Али на жалост, место да се на боље окрену, пођоше још на горе, те је само тако могуће било, да дочекамо вршак несретних догађаја у туцин-данској афери. После тога, ми смо се разговарали са појединим члановима изабраног одбора овде у Новоме Саду. И сви су били једног мишљења, а то је, да се у тим тешким и скроз незгодним приликама, неможе ништа корисног створити, по општи трговачки напредак, и за то треба да се рад о оснивању заједнице одложи до бољих времена.

Сад нам је остао још орган наш: трговачко-занатлијски део „Заставе,“ да помоћу његовом одржавамо заталасано одушевлење, да неклоне сасвим. Орган наш био је тада права луч у племенитој тами, који је надалеко око себе распростиро своје зраке, показујући пут и сејући семе међу српским трговцима. Из тог семена је нико г. 1887. „Српски Занатлија“ у Београду, год. 1888. „Трговачки Вјестник“ у Загребу, г. 1891. „Трговински Гласник“ у Београду Сад је још требало у ту луч досипати уља од самопрегоревања, па би се она за кратко време разбуктала до праве светиљке српске свести, која би горостасан напредак учинила на трговачком пољу, и задивила би све наше противнике, кад би видили, шта може српска слога да уради.

Али наопако, и ту смо били несретни. После оног кобног догађаја нова редакција „Заставе“ као да није схватила праву своју задаћу, кад је концем године 1890. укинула трговачко-занатлијски део „Заставе“, те је с тим прекинула последњу жицу, која је одржавала свезу међу трговцима.

Големи грех тог поступка неда се на први поглед измерити, нити се може пресудити нанешена штета трговачкој мисли, јер што је за неколико година постигнуто, пошло је натрашке, јер су трговци наши међутим остављени сами себи, без помоћи и заштите, да и на даље пропадају, и многи ће остати, што но кажу без рува и крува.

Шта се чека? пита братским гласом „Трговински Гласник.“

Ако има одговора на то питање, у часу кад се сви виђенији чланови народа налазе у забуни, у часу кад је нередовно стање завладало народним животом, онда тај одговор може само гласити: да чекамо боља времена и поспешније прилике да наступе, до ког је времена и изабрани одбор одложио свој рад о оснивању трговачке заједнице.

Јесте, са таким уверењем, чекајући промену на боље, заостали смо, усљед дневних догађаја наших, који су били тако загонетни постали, да су сву пажњу нашу привукли, те смо скоро заборавили да треба и о другии гранама народног живота да мислимо. Поклич „Трговинског Гласника“, „Шта се чека?“ као и г. писца §. чланка: „Реч две о нашим материјалним приликама“ у 3. и 4. броју „Заставе“ од ове године, у ком писац на једном месту каже: „Такав један састанак био је пре више година у Новоме Саду, на ком су се између других ствари изменуле лепе мисли о удружењу наших трговаца, али о том је као што на жалост у нас обично бива, било само говора. Да се пак лепе речи претворе и у дело, на то данас нико већ и не помишља, па ни они који су покренули и речито заступали ту идеју о удружењу наших трговаца.“ Та два гласа тргла су нас из дремежа у који су нас довеле разноврсне неприлике. Умивши се водом српске свести, пођосмо да разгледамо и испитујемо садашње стање нашег јавног живота. И ми смо се брзо уверили, да се она знатно на боље окренуло, и да су прилике за рад у млогом повољније, тако, да ће се са успехом моћи и на трговачком пољу радити.

Обраћамо се сада браћи трговцима и занатлијама са позивом да се лате поново озбиљног посла око подизања општег напретка путем оснивања друштава, као јединог средства овог времена, што спасава појединца од пропасти. Чули смо недавно из уста самог министра трговине г. Бароша, кад су оно пештанске занатлије изаслали одбор да измоле од министра промену занатлијског закона, а он им је одговорио: „Законом се неће променути стање занатлија, јер закон није у свима појединостима још ни опробан. Већ услов напретку лежу у груписању снага, а то је у оснивању задруга, и таке задруге јачу свом снагом потпомагати да се оне што већма развију.“ Тај одговор са тог узвишеног места биће за наше трговце и занатлије меродаван.

За тим се обраћамо славном уредништву „Заставе“ са молбом, да с оним родољубивим жаром, с којим заступа интересе српског народа на политичном пољу, нека поново развије „Заставу“ и на трговачко-занатлијском пољу, око које ће се наши привредници прикупити, да један пут недељно зборе, измењујући своје мисли и претресајући поједине предмете у корист општег напретка. Привреда је најглавнији фактор у економском погледу, те је поред све своје важности у српској журналистици понајслабије заступљена. Ту празнину треба да попуни наша мила „Застава“ као народни орган, као тумач српске мисли и српског осећаја. Животни интереси српских привредника то ишту, па ми желимо и с правом очекујемо, да ће славно уредништво одазвати се нашој жељи и попунити ту велику празнину у српској журналистици.*)

Најпосле обраћамо се избраном одбору, са позивом: да испуни дужност, коју је примио на себе приликом одржаног првог трговачког збора у Новоме Саду други дан Ускрса 1887. године. Према тој дужности имао би одбор да зготови правила, о предложеној трговачкој заједници, у смислу донешених предлога путем „Заставе“ год. 1887. и 1888., па та би правила имала обухватити цео живот трговаца. Тај одбор н. пр. стараће се:

I. Да унапређује домаћу индустрију и извоз наших продуката.

II. Да буду наши трговци што боље обавештени путем журналистике о свима законским наредбама, царинарским уговорима, саобраћајним сретствима, установљеним тарифама о ценама наших и страних продуката и о берзанским пословима.

III. Да заведе у Пешти и Бечу агентуре, на које ће се наши трговци обраћати и добивати поуздане обавештаје.

IV. Основаће новчани завод за прометнике, који ће им најјефтинији кредит пружити.

V. Бринуће се о томе како да се стане на пут пропадању сеоских трговаца и у ту цел подизаће у варошима потребита стоваришта за подмиривање потреба сеоских трговаца.

VI. Стараће се о трговачкој омладини, како да се што боље изобрази, и у ту цел завешће потребите вечерње школе и предавања.

VII. Издаваће штипендије за похађање виших завода, да се тако трговачка омладина васпита у појединим научним струкама, које засецају у трговачки а напослетку и у општи живот.

VIII. Награђиваће популарна књижевна дела, писана у корист трговине.

IX. Потпомагаће пострадале трговце и стараће се да им набави зараде.

Са таким програмом нека изиђе одбор на јавност, па нека причека једно време док га јавно претресемо и у главним тачкама док се споразумемо. Па онда нека сазове збор, на ком ће се правила коначно утврдити, и одобрење испословати, па онда у име божје да приступимо остварењу тог врло важног и корисног дела по наш трговачки свет.

Браћо! Послушајте овај скроман глас живо и одушевљено — ради се о нашој

*) Од једног врло уваженог трговца из „Војводине.“ Уредн.

*) Зашто је укинут трговачко-занатлијски део „Заставе“ — ми не знамо. Кад смо ми прихватили „Заставу“ у наше руке, нисмо га више нашли, па заокупљени проучавањем нама сасвим нових прилика и тешком ситуацијом у политичном и друштвеном животу, те оскудевајући у први мах и на сарадницима за политични део листа — нисмо могли ни да помислимо, да успоставимо трговачко-занатлијски део листа и ако врло добро увидисмо и увиђамо, да без напретка на привредном пољу, нема напретка ни на политичном.

Сад, богу хвала, сретно смо пребродили, што је било најтеже, упутисмо се у овдашње јавне прилике, разчистисмо, што је требало да се расчисти — и ево нас, срцем пуним одушевљења да обрађујемо и ту најважнију грану нашег јавног живота.

Нека нам се јаве сарадници, који ће да помажу код уређивања тога дела нашега листа и ми нећемо ни за часак оклевати, да га одмах у живот приведемо.

Еле, трговци, занатлије и ви остали чланови нашега народа, који се осећате способним да то поље обрађујете — на рад! Уредн.

срећи, о нашој будућности. Пазимо, да не морамо дочекати још једном, да нам се довикне: „Шта се чека?“

ИЗ РУСИЈЕ.

Петроград, 18. јануара.

Данас је сахрањен велики кнез Константин. Спровод је био величанствен, све трговине, у оним пределима, кроз које је прошао, биле су затворене, а прозори искићени црним засторима. Спроводу су присуствовали чланови царске породице, наследник шведског престола и друге дипломатске личности. Надали су се и доласку покојникове кћери, грчке краљице Олге, али се у задње време разболела. Жалосна вест очеве смрти потресла је толико краљицу да се разболела, па је морала одустати од свог доласка. О способностима и врлинама покојника доста се говорило и писало, па није од потребе да вам и ја на ново повторујем. Али једно се не може и не сме мимоићи, па ма се о томе непрестано писало. Велика и бесмртна дела заслужују, да се увек спомињу и причају. Г. 1862. он је био послан у Варшаву, као царски намесник; тамо је отишао са чувеним пољским патриотом Вјелополскијем, и тада је Пољској краљевини дао познату автономију и отворио врата новој ери; до душе пољски је народ, годину дана касније, устао против слободоумних политичких реформа, племенитим намерама царског дома одупро се силом, побунио се. Али данас се најбоље зна, да то не бијаше воља пољскога народа, да су Пољаци извршивали намере држава, непријатељских Русији. Служили су туђим интригама, обмањени обећањима тих држава а особито Наполеона III. који је хтео нашкодити Русији, стварајући јој побуне код куће, исто као што су пре мало година покушали и Немци, потпомажући нихилисте. Пољски је народ скупо платио своју махниту политику, а његови прваци уверише се, да су од туђих сила били просто обмањени. —

Не могу да мимоиђем још један велики и тешки губитак — смрт Н. Александра Попова. Велики је то био књижевник и велики патриота. Његова дела обесмртише му име код свих Славена а не само Руса. Српски су листови одали заслужну пошту овоме великану, и износили му на видело сва његова дела — али оно, што је за нас Србе, било доста знаменито, оно нису разумели. Нил Попов, тако су у опште звали покојника, мало пре босанско-херцеговачког устанка, пропутовао је Босну и Херцеговину и о томе путовању много писао. Све је то онда нами користило. Нашим јадима није нико веровао, није хтео да верује. Странци су онда мало долазили у те земље, а и они који су долазили, бејаху већином слични данашњим дописницима, који путују по тим земљама. Па као што данас лажу, да је тамо народ под садашњом владом задовољан, тако су и пре, за време Турака, лагали.

Али Нил Попов износио је недела, износио је доказе и доказима потврђивао турско свирепство. За Русију то је било доста. Име Н. Попова бејаше чувено. Он није хтео, није знао, да неистину пише и с тога у све, што је писао, веровали су. Али није на томе остало.

Н. Попов упознао се са чувеном Енглескињом и бесмртном добротворком српског народа, племенитом Мис-Ирбијевом. Исти дана кад је он дошао у Сарајево, дошла је и ова српска добротворка (год. 1868.) са још једном, сад покојном другарицом. Сећам се, и ако сам онда био мало дете, какву су буру подигли против ове Енглескиње у Сарајеву. Судбина је тако хтела, да још давно одем из Босне, моје домовине, у братску Русију, али српска ми дужност заповеда, да се кат-кад сетим и успомене из детинства. Мис-Ирбијеву клеветали су код турских власти, да је она нека револуционарка а код Срба Сарајлија, да је дошла отворити у Сарајеву протестанске школе, како би из православља превађала у протестанску веру њихову децу.

Ондашњи фанариотски владика Антим радо је помагао ову буру, а на жалост били су обманули и преосв. г. Косановића, онда сарајевског архимандрита, који је јавно у цркви проповедао против Мис-Ирбијеве. Душмани су знали да удесе своје интриге. Код турских власти сумњичише је, да је руска најамница а код народа, да је пионерка руских душмана. А зашто све то? За то, јер је и Мис-Ирбијева писала онда по многим листовима о турскоме свирепству, а то није ишло у рачун (страним властима) и знајући од какве би им штете били ови дописи у светској журналистици, преко консула настојала је, да се Мис-Ирбијева истера из Босне, али тако, као да је народ истерао. У њезину обрану устаде Н. Попов. Он напише брошуру о овој племенитој жени и о свим интригама против исте, и тако он победи душмане и поради, да је Мис-Ирбијева и даље остала у Сарајеву, где и данас живе, увек радећи за добро Српства. Н. Попов је том приликом споменуо и другу велику жену а Српкињу: познату Хаци-Стаку Скендерову, прву жену на Балкану, како је он називао. Хаци-Стака била је сиротица, али племените душе и племенита срца. Велики уплив уживала је код везирских кадуна и многог је Србина са вешала дигла.

Добра Хаци-Стака! Какву је дочекала старост! Доста је то, да кажемо да је била обдарена од покојне руске царице, а дописивала је са свима великим словенским државницима, као: пок. кнезом Михаилом, Јованом Ристићем, генералом Игњатијевим и др. а под своју старост готово просила. Умрла је зимус, па су јој и после смрти босанске власти преметале кућу, ваљда су тражиле она писма!?

Оволико о Н. Попову, кличући му из дубине срца, као прави Срб-Босанац: Слава ти велики Славенине!

Другом приликом писаћу вам о неродици.*) Само не верујте страној штампи, која данас Русију представља у најцрњој боји, желећи да у оним гувернијама, где је била неродица умиру од глади. Невоље има — глади не! Држава се стара за своје становнике и месечно даје помоћ од 10 милиона франака, а колико су милиона дали цар и царица, велики достојанственици и богаташи, то сте читали. Нема у историји примера, да би се аристократија показала толико издашном и великодушном, као руска. Душмани Русије хтели би да буде онако, како пишу — али су могли разумети из царевих речи, изречених скоро једном генералу, да у Русији није онако, како се пише. Генерал је на име молио цара, да му допусти купити међу официрима новац за пострадале од глади, а цар је одговорио: „у мојој држави нема глади!“ Дакле има невоље, али глади не! А у невољи зна Словен да помогне Словену, а туђе му помоћи не треба, јер се туђинци крију под филистарском маском — човекољубља.

Срб-Босанац.

*) Молимо вас. Хвала вам братска што нас се сетисте. Надамо се, да ће те то увек чинити чим вам то време допусти. Уредн.

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА.

Са босанске границе.

Данас сам, срећом, добио 11. бр. ваше лијепе „Заставе“. Прочитао сам ју цијелу, а особито ону оштру критику на „Алмасију“. Право је ту речено. Све, што је казано онако је. Има неких несретника, па за своју шпекулацију, не пазе на српску мисао. Добро примјетисте, што ће казати Ризван-бег Кулиновић? Али неће казати ништа. Он је добар Србин, па ако се и морао наљутити на Крајинића, неће с тога на све Српство, а особито кад прочита „Заставу“, коју ћу му ја ових дана однијети, да прочита. Да је бег Кулиновић добар Србин, судите га по једном чланку, штампану у „Банаћанину“ пр. године, и чудо ми је, да се на тај чланак нисте осврнули.*) Али није ни сад доцкан. Ево тога чланка:

„Шта ради сарајевски „Bošnjak“...?! „Бањалука“. У Сарајеву излеже се пре кратког времена лист „Бошњак“. Мислили смо у његову постанку, да ће то бити баш прави, искрени Бошњак, који ће гинути за своје светиње; али се преварисмо. Слутило се и онда помало, али се сада за сигурно зна, да се он излегао под туђом квочком, па наравно пилићи пијучу онако, како квочка квоца.

Сад нам је разумно, за што он онако не братски клевеће и забада нож у срце својих суплеменика.

Он је развио барјак „бошњаштва“ и под исти хоће све да скупи; а с друге стране овамо најсрамније у својим ступцима пљује на Србе Бошњаке и њихову светињу. Ето погази ћирилицу, погази српско писмо „Босанчицу“, који су прави биљези Босанца. Тим се Србин Бошњак поносио толико столећа и са тим писмом писао је царевима и краљевима, а данас зачами на бегу Љубушаку Кољеновићу српска „Босанчица“; баш на оном, који диже барјак бошњаштва.

Срамота пада на бега Капетановића, који за љубав без разлога послуша „Мартина“ па се ћуну ногом на светињу отаца наших. Незахвалан син! Недостојно дјело бега Љубушака.

Него би савјетовао Љубушака, да послуша свога брата Куленовића, нека „Бошњак“ штампа српским писмом „Босанчицом“ са једне стране, а са друге турски; као оно што бијаше „Босна“. Те би се тим показао ко си? и чији си потомак? И одклонио оно од себе, што но кажу за „Ватан“, да пише у своје ступце, што му каже Матан.

Окрени лист видићеш, да си на криву путу.

Селам ти твој

Куленовић бег.*

У осталом у нас све ка' и пре. Сад је окружник Лазарини навестио рат српским механцијама. С реда их затвара, желећи, да народ пропада због толиких механа. Али за то допушта чивама, да по свим буџацима отварају „бирхале“, „кафехаус“-е и остале „бирцаузе“, а да у њима држе увек по 5—6 келнерица. Хоће људи да нас просветле, а да направе пута чивама; нама не даду да зарадимо кору хлеба.

Крајишник.

*) Наш је уредник био одсутан, кад је у „Банаћанину“ (бр. 9.) пр. г. изишао заиста овај лепи чланак, па га тако и не пренесмо. Мило нам је, што нас је на то подсетио наш дописник, да га можемо сад донети, јер ови и оваки чланци из Босне од оваких родољуба нису никад застарели. — Ур.

Поглед по свету.

— Софијска „Свобода,“ орган бугарских узурпатора, штампала је у своме 719. броју од 18. јануара, једно писмо неког Александра Головина из Врање, у ком писму овај прича, како је г. Никола Пашић српски министар-председник, при свршетку српско-бугарског рата тобож тражио помоћ од бугарске владе у новцу и оружју, да нападне на Србију и у њој изазове буну. „Свобода,“ донашајући ово писмо пропратила га је опширним извештајем, из кога се неможе ништа друго читати већ погрде, да су српски емигранти г. Пашић и другови били вагабунди и разбојници. А у свом писму Головин каже, како је онда говорио са Ризовом у Пироту, и да му је Ризов казивао, да он има једну поруку од стране г. Пашића из Софије за кнеза Александра, наиме, да се Пашић понудио упасти у Србију са црногорским и српским емигрантима, али да тражи од Батемберга помоћ у оружју. Како је ту Пашићеву поруку Ризов саопштио Батембергу, овај је одбио са гнушањем. Ко непознаје све оне гадне и недостојне маневре бугарских узурпатора, могао би се и преварити, па и поверовати овим срамним и бестидним доскочицама Стамбулова, али ко боље проучи саму ствар, ко само прочита ове гадне подвале, уверће се из самих речи бугарских узурпатора, да је све лаж и подвала. Да видимо. Није ово први пут да кушају из Бугарске сумњичити г. Пашића. Покушавали су то они давно, још одма после свршеног рата. Онда су говорили, да се г. Пашић из Букурешта нудио Бугарској да упадне у Србију, дакле после немилостивог и нечувеног развијурења српских емиграната — и ако се знало да је он оставио Бугарску 23. септ. исте године, а Румунију 31. септ. ипак су знали да лажу, да се он нудио у месецу октобру. Није ни то доста било. Казивали су и клеветали да се Пашић налазио у октобру у бугарском логору а тамо опет да је у октобру писао из Румуније. Сад долази Головин. Он више неспомиње Букурешт, не спомиње ни то да је Пашић писао (јер би требало да изнесу писмо) он само по савету оних, који га плаћају каже, да је Пашић по Ризову поручио из Софије. Чисто се клеветници збунили, па не знаду ни да лажу. Године 1885. покушали су оцрнити Пашића, неби ли још одржали у Србији на влади напредњаке, јер Бугарима није ишло у рачун, да Србијом завлада слободоумна и патриотска странка. Сад га опет хоће да сумњиче и то преко Ризова, после свих оних маневара и покушаја, да им Србија изда Ризова; и кад Србија, у пркос претњама страних сила, то није хтела, они се служе овако гадним средствима, која најбоље сведоче да су узурпатори постали разбојници и да кушају поубијати све и мало слободније Бугаре, ради тобожњег учествовања у убиству Белчева. Гадна, црна и жалосна је ово слика бугарских узурпатора, али би они имали знати, да непоштење у политици вуче за собом гору и страшнију освету, него у приватним стварима, а ово непоштење кад-тад платиће они осветом погажених грађана. Заиста срамно!

ДОПИСИ.

Београд, 23. јануара. На последњим двема скупштинским седницама претресан је пројект закона о „сточарском заводу“. Кад се прешло специјалном претресу чл. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. примљени су по предлогу. Кад чл. 3. и 11. г. Јован С. Јовановић предлагао је неке измене; но после говора извештачева, г. Виће Радовановића, скупштина прими по пројекту. Кад чл. 12. водила се дужа дебата, говорили су: г. поп-Данило Јовановић, г. Коста Таушановић, Тома Бојичић, г. Љуба Новаковић, Станко Петровић, г. Ранко Тајсић; но по предлогу г. Јов. С. Јовановића, овај је члан враћен у одбор ради нове редакције. Чл. 13, 14, 15 и 16 после мале дебате, примљени су по предлогу одбора. Свршена седница у 12 сах. у подне, а сутра у 9 сах. заказана друга.

— На данашњем састанку скупштинском, оверен је записник прошлог састанка. Молбе и жалбе упућене су надлежном одбору. Прочитана је интерпелација г. Ранка Тајсића на г. министра народне привреде и г. министра финансије. Прочитан је предлог одбора за проучавање закона „о краљевској српској академији наука и уметности“; исти је усвојен, како у начелу, тако и у специјалном претресу. По томе закону „Краљевско-српска академија наука и уметности“ и „Српско учено друштво“ спојени су у једно тело под називом „Краљевско-српска академија наука“. Прочитана је оставка на мандат посланички г. Николе Ристића посланика за варош Ћуприју. У оставци је навео: „да је спречен својим трговачким послом, и да с тога не може више вршити дужност као посланик“?! После овога састанак је закључен и за сутра заказан други.

— Вести шванско-чивутских новина, да је радикални клуб изразио министарству неповерење, лажне су. Кад би то истина била, не би министарство ни за часак остало у звању. Исто је лажно и оно, што те новине причају о некој књизи у коју да краљ Аександар бележи своје дневне догађаје. Којешта измисле те Чиве!

— Бивши министар Таушановић поћи ће у Петроград за посланика, док му се поправи здравље.

— У идући понедељак одговориће г. министар председник на интерпелацију ради изгона краљице. Опозиција спрема се да направи буру у — чаши воде.

— Француски и руски посланик похвалили су коректно држање наше владе у ствари бугарских емиграната.

— Главни одбор „Занатлијског удружења“ са својим месним и изложбеним одборима приређује 29. о м. у очи Три Јерарха у салону код Коларца велику занатлијску забаву с игранком у корист врањске занатлијске изложбе, која ће се отворити 2. авг. о. г. — уз братско суделовање г. г. Милорада Гавриловића члана кр. срп. нар. позоришта, Љубе Бојовића власника „Нар. штампарије“ и певачких дружина „Даворија“ и „Београдског певачког раденичког друштва“ са овим програмом: 1) Поздравна реч од председника главног одбора „Занатлијског удружења“ г. Раше Милошевића. 2) „Бели орао“ од г. Ј. Маринковића, пева друштво „Даворије“. 3) Декламује, Милорад Гавриловић. 4) Песма из „Ђулића“ од Ј. Маринковића, пева „Београдско пев. раденичко друштво“. 5) Пева уз гусле г. Љуба Бојовић. 6) „Двори Давовови“ од Ј. Јенка, пева „Даворје“ и 7) „Велико коло“, свира уз тамбуре а уз пратњу хармониума, свирачки одсек „Беогр. певачког друштва“. Улазница је за самца 2, а за породицу 5 динара.

Б-Л.

У Клокочевику, 20. јануара. (Грозни немар „Матице Српске“ шта ли?) Српско-православна црквена општина у Клокочевику код Брода, (на Сави) закључила је на предлог овдашњег учитеља да преплати местну школу, за утемељителног члана „Матице Српске.“ Овом приликом морам вам уједно истаћи и немар господе око „Матице“, која не налази за вредно да човеку одговори на питања тичућа се уплате, нити онда кад им пошље у име преплате становиту своту. Ево вам томе случаја: Учитељ на основној школи у Клокочевику приповедаше ми (показав „предатницу“) да је послао још 6. марта 1890. год. по нов. кал. 2 фор. „Матици Српској“ уз молбу, да му се одговори у колико највише оброка мора уплатити своту утемељителнога члана, па да ће остали део првог оброка одмах послати чим обавештен буде, те у својој околици и настојати, да скупи што више чланова, наименује ли га „Матица“ својим повереником.

Али како онда тако и сад. Одговора не доби никаква. Исти је мислио, кад му неодговарају, то ће му за она 2 ф. (два) послати оно-годишње „Матичине“ књиге. Али господа „Нит' лук јели, нит' на лук мирисали!“ лепо ћуте, а 2 ф. сиротом учитељу не донесоше до сада никакве користи.*)

Каква ли је то жалосна чињеница немара господе око „Матице!“ Та шта се не угледају на своју браћу око млађе „Матице Хрватске“, како она поставља поверенике и у најзабитнија села, и тако је лако постати чланом њезиним, као што је и писац

*) Било је сличних случајева и у Босни, а о томе се говорило у „Застави.“ Ми знамо да је српска омладина из Тешња за исту ствар писала „Матици Српској“, писала, препоручивала писмо, рекламирала, па? никад ни абера од „родољубиве господе матичара. Шкандал! Уредн.

ових редова постао једне године добре воље (позван службено), друге године смањише му принос од плате и без питања, и т. д., а чланом „Матице Српске“ не може постати ни уз најбољу вољу, јер правила њезина су ваљда само да их неколицина знаде, а не сав народ. Идемо да видимо, хоће ли се треће године сетити господа на послата му 2 фор?!

Члан „Матице Хрватске.“

Стапар, 21. јануара. (Беседа. Избор посланика.) Осим лањске, и ево ове године, ваљда никад дотле није био Стапар сретан, да буде учесник тог духовног весеља, да види своје малише, како зборе, како говоре, а дабоме и како песме певају, песме све из народа. Па није уживао, није се усхићавао месни свет само тиме, што је чуо гласе српског јуначког духа, оног духа, којим некад дисаше србинске груди јуначких синова народа српског, већ и тиме, што је био очевидац и сведок тог лепог призора, да му малише његове умеју тако да зборе, тако складно да поје; а чија је то заслуга, чији огромни труд не беше узалуд, никог другог, већ местног старијег мушког учитеља Петра Борића. И у колико је већа заслуга овог учитеља, што је тек прошла година дана, од како је он овде изабран за учитеља, у колико је већа заслуга, што је за то кратко време стекао љубави и поштовања у местног света, у толико је већа жалост, у толико је већма сажаљења достојан местни учитељ млађе мушке школе Бошко Поштић, што не хтеде ове године и он, да је бар привидни учесник славе, која припада другу му, с тога, што је приредио ту беседу.

Не хтеде Бошко Поштић да се приређује у Стапару ове године св. савска беседа, не хтеде, не знам за цело, или за то, што у опште завидним оком гледа и прати успешни школски рад Борића, или за то, што љубав и поштовање местног света окружује овог ваљаног учитеља, а њега не. Но био један или други обзир, што неда Поштићу, да раме уз раме у кругу школске деце са светлим образом, са сјајним лицем, изађе пред овај свет, свеједно, и један је као и други обзир низак, недостојан високог позива, једног народног учитеља. А тек кад се ствар узме и пресуди са гледишта добра овог места, а шта више с погледом на ону истину, да на млађима свет остаје, како тек онда изгледа Поштић према свом учитељском другу Борићу. Та зар не види тај Поштић, да је овде махом прост свет, тако рећи у тами и мраку чами, и редак је тренутак, да по који, ма и слаби зрачак просвете озари му српски дух народни. Осим дакле, што се таком беседом и људи одрасли многоме уче, срце своје прекаљеним осећајем челиче, црпе из песама српских-давнашњих, снагу за лепшу будућност своју, осим тога дакле, деца његова, потомство, на ком Стапар остаје, пуне себи душу зрневљем чистог жита, што је на српској земљи родило, а брашном којим ће се сав српски народ ранити, ако хоће да остане као такав, а не да утоне у море туђинштине, која нас са свију страна окружује. Та види се и по томе, да је наш свет таку беседу једва дочекао, што је жртвовао на олтар те беседе, ма да је прост свет и невичан да жртвује на књигу до 100 форинти. А истом, кад се та беседа приређује на дан светог Саве, просветитеља српског, када се безброј успомена порађају, на које се човек само са побожним осећајем сећа, како онда тај учитељ Поштић изгледа, изгледа себи, изгледа свету нашем. Али да, он је учитељ овде у Стапару од више година, па можда, па ваљда вели, слава, ако сам је постиго дотле, неће ми се ни сад умалити, а ако нисам, неће ми ни сад мања бити, и то је истина, кад човек суди са његова (Поштићева) сопствена гледишта, јер од почетка свог учитељевања овде у месту, није се никад обзиро на овај свет, али као да ни на његову школску децу, коју је пак дужан у школи љуцки учити, јер за то лепу плату вуче. Дакле можемо то од њега с правом захтевати, с правом очекивати.

У прошли четвртак 16. јан. (п нашем к.) обављен је избор посленика на угарски сабор у апатинском изборном срезу, коме Стапар припада. Два су посланичка кандидата била, један владине, други Апоњијеве странке Какав је положај заузео Стапар? По напутству „Заставе“, већина и то грдна већина гласала је на владина кандидата. А мањина, тек пети део бирача, а наиме: странка суспендованог мес бележника Васе Брежовског, гласала је на Апоњијевца. Што су ови људи гласали на лево, није се чудити томе, јер су то људи без начела, без одређеног правца не само политичног, него у опште сваког правца, и то не само који се клони добру места овог, него и добру њиховом (собственом) себичњачком. Бар сад су једанпут овако поступили. До сад су били то слепи владини људи, који су гледали да унапреде своје себичне интересе, ма се то како косило са општим интересима Стапара. И дочим је досад већина света овог увек на лево гласала, дотле су они увек на десно. Јест, али им је онда био њихов патрон, сада суспендовани бележник у средини њиховој, на столици бележничкој, о ком су знали, да док је он на том месту, по њих рђаво бити неће, за то куд он оком, туд они скоком. А сад се срушио са оне столице, и зна, да ће му то најмања, најблажија казна бити, што се никад више на њу повратити неће, па у гњеву и јарости напустио је те људе на лево, да праве кквара и пустоши на изборном пољу, као што су доо сад чинили на пољу општинског живота места овог. Али им не испаде за руком, јер наша странка се чврсто, сложно држала, и тек тројица-четворица одоше на лево, и са тима гласаше ва лево 37, а на десно 164. Али и ти, који одоше као досадањи левичари, без обзира на бележничке пришипетље, гласаше, што не могоше срцу одолети. А гле! каква је намера била тог свргнутог бележника? Знајући да је наша странка увек на лево до сад гласала, држао је, да ће за цело и сад, ако не сва, а оно бар полак, те са његовим пришипетљаама биће на лево већина, и то ће изгледати, као даа је он израдио, па ће тобоже тиме осветити се влаасти, што га је суспендовала, и што га више на сттолицу му бележничку повратити неће. И ма да су му у томе ревносно помагали, жалосни предсеедник суспендоване мест. црквене општине: Младен Катанић, даље мест. учитељ Бошко Поштић, после мест. поштар Младен Поповић (овај послеедњи боље пошту да чува!), све лоше слуге још лошијег господара, не помогоше му. Наша странка, скупљена под барјак, на ком стоји са сјајни слови исписана „Застава“, и сад као и до сад, свагда сложно, чврсто се држаше, већ и за то, што овца са курјаком никад пријатељство склопити не може.

Гавриилъ.

Батосјек, 18. јаннуара. (Избор посланика за држ. сабор. иазбор проте и протест.) У срезу сексардском (жупанија Толна) окончала се изборна борба у коррист крајњег левичара: Боде Вилмоша. Владин кандидат: Гајгер Ђула, пао је са 712 гласова, словом седам стотина дванаест.

Срби су сви листтом на левицу гласали. И тако браћо свесна, остајемо и одјако верни, непоколебиви и припознати члланови велике победоносне — „радикалне странке“.

Друго, што би сее јавности тицало, јесте: избор проте, који је заказаан за 16. јануар, одгођен је и то с тога, што су сее у тај исти дан имали обавити и избори државнии. У осталом, што се вели, да је хотимична обмана, ја на то одговарам: „није!“ јер дан избора проте, пре је одређен, него избор посланика. Ко ће бити изабран — ми незнамо.

За госп. Милића нико и не мисли, а за превртана госп. Михалцића? Не, да ће му се поклонити поверење приликом протиног избора, него га чека неповереницца, од свију бирача. Дакле, ни господин Михалцић. Много озбиљнији је кандидат г. Бојарић Гавро, катихета у Сарајеву. У први мах беше изглед за г. катихету, но сад некако потамнили су му изгледи. Зашто? Нећемо да говоримо.

Дан избора остаје, до даљег конзисторијалног расположења, које дуго неће трајати и скупићемо се сви са мувачког поља, па ћемо да обавимо избор и том приликом, након избора предложиће се, да цео протопопијат протест уложи против „јединственог статута“. Конституисаће се један одбор, ком ће се послати извод записника, и на основу тих, начиниће се протест, који ће се преко једног радикалног посланика сабору уручити. Ми ћемо тако чинити, јер ми немамо својих посланика, ми их не признајемо, који су пре избора у свакој трећој речи „Заставу“ спомињали, а сад кукавички изневерише.

Овако смо наумили чинити, ал опет ради би били чути од управе велике радикалне странке, њихово мишљење и упутство њихово. Молим!*)

Батосјечан.

*) Што се тиче избора проте, то вам искрено велимо, да вам не можемо препоручити ни једнога. Против г. Андрића говоре жалосне успомене из доба Германова; г. Михалцић кренуо је вером, а г. Бојарића не познајемо. Што се пак тиче протеста против т. з. „јединственог статута“, било би боље да протестује свака општина засебно, но, ако не може да буде друкчије, добро је и тако, како ви тамо наумисте. Уредн.

Вести из места и са стране.

Седница саборског одбора одржана је 23. о. м., у којој се већало о градњи патријарашког двора. Трошкови те градње, са хонораром за планове и трошком за рушење, коначно су установљени са 219.000 фр. За ову градњу требало је да се распише лицитација, но саборски одбор у својој премудрости нашао је, да то није потребно, него да се градња повери архитекту Вл. Николићу (који је саставио планове за ову градњу), ако попусти 5 процената од прелиминиранога трошка. Сад, како је саб. одбор до тога дошао, да прорачуна, да је довољно баш 5 процената попуста, то нека Бог зна. Ваљда су се преко ноћи чланови саборскога одбора претворили у инжињере (спагом св. духа), а газда Георгије у оберинжињера.

Еле, било како било, заокупише г. архитекта Николића, нека он попусти тих 5 проц., а кад овај то није хтео, мучила су се господа читаво после подне, док га на то не наговорише. И тако је на послетку г. Николић примио грађење патријарашког двора за цену 209.050 фор. Сад само не знамо, да ли ће ту бити још какове накнаде за више радње, које се обично код сваке грађевине испостављају, па ће се за цело испоставити и код ове?

Г. Николић дао је кауцију од 25 000 фр. Предјмови даваће му се, као што се то обично код грађевина чини. Зграда мора доћи под кров до 1. новембра о. г. а коначно довршена и предана мора бити до 1. октобра 1893.

Тај нови двор имаће преко 90 просторија. Прочеље биће окренуто према пијаци, имаће два крила, једно према патријарашкој цркви а друго према Дунаву.

Ваља добро запамтити, да саб. одбор издаје тако знатну грађевину без јавне лицитације, те ће о томе сигурно бити говора у сабору.

Но још је нешто лепога закључио саб. одбор. Он је расправљао о понуди „браниковачког“ централног кредитног завода у Н. Саду (види ти господе!), да ће они „милостиво“ узети у своју благовољну похрану још ситницу од 100.000 фор. народног новца, и саб. одбор је био пресретан, што се је могао на тако лак начин да реши те ситнице.

Истина, веле, да је г. Лаза Дунђерски преузео лично сваку гаранцију за тај новац — но ми држимо, да то никако није доста, и то за то не, јер не разумемо, да се један чисто партајски завод помаже са огромном сумом од 200.000 фор. а. вр. општег српског народног новца. Па сад нека још ко посумња о томе, да господа браниковци нису велики родољуби и „независни“ људи! У осталом и о томе ће бити сигурно говора у сабору.

Српски учитељски конвикт у Нов. Саду добио је накнадно за потпомажуће чланове г. Владимира П. Матијевића и гђу му Павлу Вл. Матијевића из Загреба, који су по 50 фор. прилога дали и што је већ и унето у фонд друштвени. Осим тога приредили су у Ст. Стапару учитељ г. Петар Борић и супруга му учитељица Јелка и друга учитељица тамошња, гђица Марија Ђуришића св. савску „беседу“ и отуда унели од чистог прихода 30 фор. на ову цел. Нека је слава и хвала овим приложницима!

Српско црквено певачко друштво у Ади (ново основано) приређује 2. (14.) фебруара у вече своју прву беседу. Улазне цене су од особе: седиште по 80 нов. и 60 нов. Стајање 50 нов. младеж и ђаци 30 нов. Пошто ће се чист приход употребити за набавку инштрумената и музикалија то се добровољни прилози примају са захвалношћу.

Нова читаоница. Пишу нам из Бач-Куле: „Од срца се радујем, да сам тако срећан, да вам могу једаред и радосну вест јавити! Још пре три године наш учитељ Јован Ћосић о св. Сави, између осталога, говорио је о цели читаонице и препоручио нам је да се оснује и овде код нас српска читаоница. Ово прво семе је пало било на камен. Лане је опет поновио усев свој, и то семе је пало било на земљиште, које је после, трње загушило. Ове године о св. Сави сејач, покуша опет засејати семе, и ово семе фала богу и свесној браћи Србима, ниче. — Јуче се браћа искупише и потписаше се 37 чланова. Сад је добар почетак, и ми се надамо, да ће се за који дан уписати још бар 20 а можда и више чланова. Статути ће се што скорије зготовити и послаће се на своје место ради потврде. Хвала богу и свести наше браће, да се и ми угледасмо на остале српске општине. Овом приликом изјављујемо хвалу Петру Вуићу, који је почео чланове скупљати и потписивати.

Нови папа Сиксто VI. Ових дана, како читамо у неким листовима талијанским, казао је тајник језуитског генерала, да би само онда „папа“ владао, како му се пристоји, кад би на папину столицу сео језуита. „А, монсињоре, упита други, је ли то могуће?“ — „Јест, одврати први, кад би се нашао опет какав Сиксто V.“ — Знамо, ко је био Сиксто V. Пре него су га изабрали за папу, он се претварао као слаб, изнемогао, тако, да није могао сам ни да хода, него су га морали водити; био је добар и миран, пуштао је на вољу свакоме да чини што хоће. Кардинали мислећи, да ће он мало времена живети и они преко њега владати, изабраше га Али чим му јавише да је изабран, он се исправи у целој својој величини, погледа достојанствено збор кардинала и рече: „До сада је наш поглед био упрт у земљу, јер смо тражили кључе небеске, а сад кад смо их нашли, немамо шта да тражимо и наш поглед је упрт на небо!“ Он је био један од најенергичнијих и најваљанијих папа, који су икад седили на столици св. Петра. Дакле препредене и скроз притворне језуите јадикују, да не могу наћи између себе тако лукавог човека као што је био Сиксто V.! Ми бисмо им од оваких могли једнога препоручити. Сигурни смо, да у њему има више притворности него и у самога пок. Сикста V. Он је, што но веле: Ак-језуита. До душе, биће мало потешко с његовом кандидатуром, јер се наш човек крсти са три прста — али лако ће он да стисне непотребну двојицу, кад се и тако зажелио да постане папа. Дакле? Дакле. ето им даривамо Георгија, они ће стећи у њему срећу, а ми ћемо се ослободити беде, а за цело ће нам и газда-Георгије остати благодаран, јер му се тамо у језуитском руву оно „свети“ неће писати под наводима, а он одавна жели да се посвети и српскоме народу освети, што му се не клања, као велики и мали рабини око „Браника“, покривени чаршафом — фарисејског патриотизма. У Рим, Георгије! Давно си заслужио, да постанеш Сиксто VI.

Терезијанци у Мисиру. „Salon blatt“ јавља, да је Мисирски кедива Абас II. позвао своје другове из бечког Терезијанума, да му дођу о ускрсу у походе. У Трсту би их дочекала мисирска лађа, па од тога часа, чим стану на лађу, били би гости младог владаоца. Вели се, да су терезијанске јуристе радо прихватиле ту понуду, те ће о ускрсу путовати у Мисир.

Џелат Сајферт. Ових дана умро је бечки џелат Рудолф Сајферт. Сајферт је од г. 1884—7 био џелат у Босни и тамо је обесио 96 несретника, који су били осуђени на смрт, понајвише као политички кривци. Занимљива је једна епизода. Кад је у Требињу био осуђен неки Србин на вешала г. 1884 босанска влада позвала је Сајферта, да га обеси. Дотле није било џелата за окупиране земље. Осуђенике или би стрељали, или би их војници задавили. Сајферт је отишао из Беча преко Тријеста пут Дубровника, да одатле оде у Требиње. У Дубровнику је отсео један дан и у вече дошао у „Birreria Nuova“ (прву дубровачку пивару). Обични гости дознаше, да је то џелат, па одмах наредише газди пиваре, да мора поразбијати све чаше, из којих ће пити Сајферт. Сајферт некако дочује, па се намргоди а публика у сав глас поче викати: „напоље с оним, који иде вешати нашу браћу“ и — Сајферт измакне.

Две године иза тога, г. 1886, дође у Дубровник бивши цивилни адлатус Baron Nikolits (овако се потписивао онда, тај велики Србин) и запише своје име у књигу гостију, као обично што се ради по свима гостионама. Сутра дан дође и Сајферт и одседне у истој гостиони: „Хотел Мирамар“, и баш, случајно, одмах испод имена Barona Nikolitsa потпише своје име. Али како се стидио, да напише и запимање, он просто запише: да је први собар барона Николића. Газда хотела, шаљиви Андра Митровић, добар Србин, који је знао и за чувено Српство бароново, чувао је ова два потписа и говорио, да ће само допустити, да се и даље у ту књигу записивају „собари баронски“ а „Gušterica“ вредни српски лист, орган дубр. српске омладине, донела је оних дана лепу вест, под насловом: „Вијеран слуга добра господара, први српску браћу суди а други их вјеша“. Ко зна хоће ли канути суза из ока Србину барону Николићу, кад чује, да му је умро верни слуга, који му је знао тако вешто, да веша браћу Србе!? „Милу браћу Србе“, како нас он, покривен филистарском маском, зове — кад су избори.

Трговина.

Нови Сад, 25. јануара. — Време је благо, зима нас је по изгледу са свим оставила, јер сунце које сија право је пролетње. На нашој житарској пијаци рад је са свим стао, а ни цене се не мичу. Продавало се: Пшеница 9 ф. 80 н. Кукуруз 4 ф. 80 н. Зоб 5 ф. 70 н. Јечам 5 ф. 80 н. Наполица 9 ф. 20 н. Све од 100 килограма.

Рад на осталим пијацама такође ништа не напредује, него је остало заједно са ценама по старим. Продавало се:

Теоци 10—25 ф. по ком.
Овци 6—9 ф. по пару.
Свињи дебели 38—39 ф.
Свињи млади 37—38 фор.
Маст 50 фор. (са буретом)
Сланина 50 фор.

Све од 100 килограма.

*

Будимпешта, 25. јануара. — На житарској пијаци пшеница је добро пуњена, а воља за куповањем била је умерена, а тенденција стална. Промет је изнашао 20.000 м. ц. са ценом од 2½—5 н. вишом. — У другом зрну био је слаб посао. — Продавало се: Пшеница разне каквоће 10 ф. 60—85 н. Све на три месеца. Закључивано је: Пшеница за пролеће 10 ф. 43 н. Пшеница за јесен 9 ф. 33 н. Кукуруз за мај-јуни 1892 5 ф. 53 н. Зоб за пролеће 6 ф. 11 н. Репица за авг.-септ. 1892 13 ф. 25 н.

Новије вести.

Штокхолм. Позната списатељица Flygare-Carlén умрла је ноћу 23. о. м.

Варшава. На пруској граници, а нарочито у варошима: Сувалкин, Аугустрово, Калварија и Мариамполу, појачаће се у знатној мери руске посаде. Варшавски подгувернер Андрејев постао је варшавским гувернером. Генерални гувернер Гурко остаје на своме месту.

Њу-Јорк. Телеграфишу из Сан-Антонија, да је самоубица Ото Хаусер идентичан са нихилистом Падлевским, убицом генерала Селиверстова.

Рим. На место посланика генерала Менабреа биће именован Ресман.

Петроград Поговара се, да ће на место министра Хибенета доћи кнез Имеритински.

Петроград. Цар је одредио да се драгони и козаци наоружају новом пушком од 7·9 милимет. калибра.

Париз. „Ажанс Хава“ јавља да су сви они мандарини свргнути, који при последњим немирима нису вршили своју дужност.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ“.

Батоња, 25. јануара. Изабрани су за посланике на угарски сабор: за батоњски срез Апоњевац Пургли Јанош, за варош Маково владиновац гроф Телеки, за нађлачки срез владиновац Сел Акош.

ПРИПОСЛАНО.*)

Славно уредништво! На темељу односнога закона, молим Вас, да ово очитовање уврстите у Ваше вредне новине.

Одговор на вест из Илока.

Славно уредништво! Познати Вортман из Илока, по неком дописнику у бр. 5 Вашега вреднога листа, безобразно изврће, да сам ја од „лопова“, т. ј. његовог одпуштеног раденика, купио тобоже на непоштен начин „нумератор“, кога је он из његова дућана украо. Леп је то мајстор Вортман, који „лопове“ код себе држи, па кад га је већ држао, зашто му није своју таблу узајмио, да с њом путује по свету, да свако тога његова „лопова“ позна. Кад би тај раденик имао таблу Вортмана, који је по пријави стекао у илочкој штедиони, а коју имаде код кр. судбенога стола у Митровици за њега у пријави, то јамачно не би тај „нумератор“ примио. Али је тај раденик дошао без те табле к мени, па да како, да му нисам могао читати на челу, да је он тај „нумератор“ украо, тим више, што се знао преставити као нови мајстор, који је дошао у новчану неприлику, јер је са железницом добио еспап, па ме молио да му узајмим 5 фор., јер му још толико фали. Дуго му нисам хтео дати, па ма да ми је „нумератор“ нудио у залог, док није коначно по више пута молио и молио, те сам напокон пристао, не да добијем „нумератор“, већ да му помогнем уз писмену обвезу, да ће ми тих 5 фор. за осам дана вратити, јер мени „нумератор“ абсолутно не треба.

Ја нисам, а можда није ни Вортман тако луд, да ће дати непознату човјеку новаца без икаква јамства, а опет с друге стране нисам тако немилосрдан, да не би другом, особито људма мога звања, у нужди помогао, а да нисам могао увиђети, да тај раденик једно говори а друго мисли, то ваљда зна и Вортман, да се то може.

Што т. зв. дописник тврди, да сам ја други дан после крађе примио циркулар о крађи, то је лаж, јер сам карту примио истом неколико дана кашње, те је иза карте дошао одмах и сам Вортман по свој „нумератор“, кога сам му одмах дао, а они људи, који како каже дописник украдене ствари купују, неће тако радити, што ће ваљда и Вортман знати.

У Вуковару, 31. јануара 1892.

Ernest Jančik.

*) За ствари под овом рубриком не одговара уредништво „Заставе“ ни у ком погледу.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изишао је 4. број

„СТРАЖИЛОВА“

са овом садржином:

Стари двори. Песма од Ленскій-а. — Ти, боже, не спаваш. Приповетка Панте Поповића. (Свршетак.) — Вјерина љубав. Роман И. А. Гончарова. I. део. — У Латинима. Пријатељу Милану Савићу, од Марка Цара. (Наставак.) — Енергија, од Ст. Милованова. (Наставак.) — Светосавска беседа бечке „Зоре“, од Јов. Јовановића. — Владимир Јовановић (са ликом) од Јов. Грчића. — Књижевни прикази.

„Стражилово“ излази сваке недеље на читавом табаку. Цена му је на четврт године 1 ф. 25 нов. на по год. 2 ф. 50 нов. На целу год. 5 ф. — Претплата се шаље књижари Луке Јоцића у Н. Саду.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Намеран сам да издам своје дојакошње

ПЕСМЕ

које сам за ово три године спевао и штампао по разним нашим часописима, те да тим чујем суд о њима.

Да би пак ту своју намеру могао извести, то се обраћам молбом на штовану публику и на своје познанике и пријатеље, те их молим, да се својски заузму око скупљања претплатника, да би могао своју намеру што пре остварити. Књига ће изнети до 6 штампаних табака. Цена јој је 50 новчића. Претплатнике и скупљаче молим, да ми новац пошаљу што пре. Скупљачима дајем једанаесту књигу на дар.

С поштовањем

У Карловци. **БОШКО ПЕТРОВИЋ.**

Молим све српске листове, да овај позив прештампају.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(НЕДЕЉНИ РЕД ПОЗОРИШНИХ ПРЕДСТАВА.)

У недељу 26. јануара пре поласка позоришне дружине на пут последња представа, а по други пут: **„Немања“**. Историјска драма у 5 чинова, написао Милош Цветић. (Наградила управа кр. српског народног позоришта са 1000 динара.) (Управа кр. српског народног позоришта у Београду из љубави према нашем позоришту уступила је за ову представу целу нарочито за тај комад зготовљену богату позоришну гардеробу с целим сјајним прибором заједно.)

Ликери, најприпознатији производ и много страно одликовани су ц. и. кр. повлаш. творнице ликера Adolf Fränkl & Söhne Biala (Galizien) могу се препоручити као изврсни и са ценом јефтином. — На специалитете као што је Контузовка, Getreidekümmel, Алаш и други обраћа се пажња. — Добија се у свима трговинама спецераја, деликатеса, у посластичарницама и каванама.

ОГЛАСИ.

Braut-Seidenstoffe schwarz, weiß, farbig 2c. — v. 45 kr. bis fl. 15.65. glatte und Damaste 2c. (ca. 300 versch. Qual. u. Dispos.) versendet roben- und stückweise porto- und zollfrei die **Seiden-Fabrik G. Henneberg** (k. u. k. Hoflif.), **Zürich.** Muster umgehend. Doppeltes Briefporto nach der Schweiz. 615

Број 618. 29

ОГЛАС.

Услед закључка градског заступства од 28. јануара т. г. бр. 2 и 3. расписује се овим на дан 28. фебруара т. г. у 11 сахата пре подне код подписаног градског поглаварства јавна писмена понудбена расправа за преоправку односно изградњу следећи цестовни делова и то:

1. Од шећер сокака преко велике пијаце до Мијатовића крста.
2. Од магистратске зграде преко велике пијаце до Саве.
3. Калдрмисање казанџијског сокака.
4. Калдрмисање сокака поред старе цркве. — Уз укупно прорачунану фишкалну цену од 9515 ф. 97 н. т. ј. девет хиљада пет стотина петнаест форинти 97 н. а. вр.; — као и добава за уздржавање градски цеста потребитог цестовног посипала и то:
1. 100 м. решетаног савског шљунка и
2. 600 м. тучењака уз прорачунану цену од 3467 ф. 50 н. т. ј. три хиљаде четири стотине шесдесет седам форинти 50 новч. а. вр.

Дражбени и грађевни увјети, трошковници, нацрти и основ уговора могу се увидити у уредовним сахатима код овог градског поглаварства.

Прописано биљеговане и са 5% жаобином провођене и правилно састављене понуде са изричним наводом да су дражбатељу дражбени и грађевни увјети подпуно познати, те да на њих пристаје, имају се овде пре почетка дражбе предати, јер се на касније или брзојавне понуде неће имати обзира.

Градско поглаварство у Митровици 30. јануара 1892. год.

Градски начелник

2—3 **Милекић.**

ОБЈАВА.

Нашим штованим потрошачима стављамо до знања, да је наш књиговођа госп. **Р. Бруски** од 1. фебруара п. р. из наше радње иступио, за то молимо, да се истом никаква плаћања која би се нас тицала не издају, јер такова нећемо признати.

С поштовањем

ЗА НОВОСАДСКУ ПЛИНАРУ

32 1—1 **ГИСЕ,** директор.

Велики крах!!

у **Новом Јорку и Лондону** није на миру оставио ни осталу Европу, те је услед тога једна велика творница сребрне робе приморана читаво своје стовариште због недостатка у радницима тако рећи распоклањати.

Ја сам опуномоћен овај налог спровести и

поклањам

доленаведене ствари под незнатном ценом од **6 фор. 60 н**

6 комада најфинији ножева са правим енгл. дршком,
6 комада амер. патент сребрних виљушака из једног комада,
6 комада амер. патент сребрних кашика за јело,
12 комада амер. патент сребрних кашика за кафу,
1 комад амер. патент сребрну велику кашику за супу,
1 комад амер. патент сребрну велику кашику за млеко,
6 комада енглески Викторија-служавника,
2 комада врло лепа чирака,
1 комад цедило за тој,
1 комад посипач за шећер.

42 комада.

Наведена 42 комада пре су коштали 40 фор. а сад се ево само за 6 фор. 60 новч. могу добити. — Ово америчко патент сребро скроз и скроз је бео метал, који своју сребрну белоћу кроз пуних 25 година задржава, за чега се гарантује. — За најбољи доказ да овај оглас

није превара

обвезујем се ево јавно сваком коме се послата роба не свиди, без икаква приговора уплаћену своту повратити. Зато и поново напомињем, да свако ову згодну прилику употреби и да набави овај доиста **врло леп прибор ствари** по тако невероватно ниској цени.

AMERIK. PATENT

Само је онда право, ако је са означеном штитном марком.

Ствари се разашиљу само уз поузеће (Nachnahme) или кад се у напред новац пошаље.

Овом приликом и нарочито нека је препоручено за ово сребро прашак за чишћење, од којег је цена кутији 15 нов.

P. Perlberg's Agentur

der verein. amerik. Patent-Silberwaaren-Fabrik,

Wien, I., Fleischmarkt Nr. 14.

Извод из стиглих признања.

Ја сам пошиљку примио и потпуно сам задовољан. Пошто исту за мој ловачки замак требам, молим, да ми се још назначено пошље.

Хицбихел (Тирол) 19. децембра 1891.

Гроф Хуго Ламберг.

Умољавам, да ми се што пре пошаље означена 42 ком Будући поруку по други пут чиним, то можете уверени бити да сам са робом задовољан.

Лаћарак (Срем) 23. децембра 1891.

5 4—4 **Младен Ђукић,** парох.

ИНЈЕКЦИЈА И ПИЛУЛЕ
ДР. МИЛЕРА
ГЛАВНОГ ШТАБНОГ ЛЕКАРА

зготовљене по лечничком пропису и од лекара препоручене, као ванредно средство против сваке Gonorrhoe (катара, истицања) које брзо и успешно лечи. Шта више и код застарелих случајева употребљује се, **а успех већ се за неколико дана показује.** Цена бр. I. код болести у зачетку 1 фор. 60 н., са тачним лекарским упутством. Бр. II. за застареле и кроничне болести 2 ф. 50 н. са поштом 25 н. више за омот. — Једино стовариште где се и производи: **St. Georgs-Apotheke, Wien V., Wimmergasse Nr. 33.,** камо се и писмене поруке упућују. 613 3—10

ОГЛАС.

Јављамо поштованом српском свету а наиме гг. трговцима који саламом раде, да смо подигли фабрику за прављење саламе и да смо у стању сваку количину изврсне саламе лиферовати.

Поруџбине се шаљу на потписану фирму. 4—5

Вршац, 1. јануара 1892.

С поштовањем

4 **Браћа Андрејевићи и друг.**

МИКАДО ТЕЈ

Овај тој се због свога **финог вкуса и пријатног мириса,** препоручује као изврстан **породични и друштвени тој, а цена му је 4 фор. од једне фунте.** — **Pecco Sonchong** по **2 фор. 50 н. једна фунта.** — Многогодишње позната и уважена фирма гарантује за најтачнију извршбу сваке поруке. — Поруке преко 10 фор. шаљу се франко, у свако место. Илустровани и тачни ценовници шаљу се бесплатно.

„Au Mikado“ k. k. Hof-Lieferant, kön. belg. Hof-Lieferant

Wien,

11 **Stefansplatz, I., Schulerstrasse.** 5—10

Ц. И КР. ПОВЛАШЋ. ТВОРНИЦА ФИНОГ ЛИКЕРА

основана 1850. — награђена са 20 колајни и почасни диплома

Adolf Fränkl & Söhne, Biala (Galizien)

препоручују своје признате и одликоване пољске ликере

Контузовка, Getreidekümmel, Алаш, и т. д.

Ликера у свима сортама познати најбоље каквоће, специјалитети од старијих силовитих пића.

Могу се добити у свима припознатим трговинама спецераја и деликатеса, као и у посластичарницама и каванама.

Препродавци добијају рабат. — Ценовници иду гратис и франко.

31 1—24

БОЛУЈЕТЕ ЛИ

од гихта, реуме, од нервозности целог тела, неуралгије, ишиаса, оскудице у крви **(anemie)**, нервозности стомака, главобоље, узетости, од неспавања, крстобоље, болова у кичменој мождини, то иштите илустровану књижицу преко **галвано-електромагнетично делујуће**

ТРЉАЈУЋЕ СПРАВЕ
(Frottir-Apparat)

која је одликована почасном дипломом и златном медаљом у Келну, Велсу и Стутгарту, а у Аустро-Угарској почаствована ц. и кр. искључивом повластицом.

Ова књижица даће сваком тачна објашњења преко делотворности, а уједно и упутство како се успева са овом трљајућом справом. Цена је овој трљајућој справи **12 фор.** Илустроване књижице са употребом иду гратис и франко, а могу се добити у творници проналазача:

450 **Th. Biermanns,** 20—26

Electrotechniker

Wien I., Schulerstrasse Nr. 18.

ТАЈНЕ БОЛЕСТИ

импотенција, лече се уз дискрецију и сигурно. Лечи се писмено. Треба припослати опис болести и марке за одговор. Атресирати ваља:

Office Sanitas

57. Boulevard de Strasbourg

520 **PARIS.** 16—30

Шпецерајска и мешовита трговина

ПЕТРА РАНКОВИЋА

у БЕЛЕГИШУ (пошта Ст. Бановци)

потребује два млађа спомоћника и једног шегрта. 30 2—3

ПАДАВИЦА

грчеви, неуралгија, лече се савршено на до сада јединствен начин; у хиљаду случајева опробано. Лечи се писмено. Треба припослати опис болести и марке за одговор. Атресирати ваља:

Office Sanitas

57. Boulevard de Strasbourg

519 **PARIS.** 16—30

Беч, 1873. колајна за заслуге	Будапешта 1885. велика поч. диплома.	Загреб 1891. велика поч. диплома
Осек 1889. поч. диплома.	Н. Паланка 1887. златна колајна	Поч. диплома у Лондону 1878.

ЈОСИФ ЧИК

цар. и кр. искључ. привил.

ПРВА СРЕМСКА ПОРТЛАНД-ЦЕМЕНТА И ХИДРАУЛ. КРЕЧА ТВОРНИЦА У БЕОЧИНУ.

ЦЕНТРАЛНИ БИРО И СТОВАРИШТЕ:

Будимпешта V., Rudolfsquai 8.

препоручује пошт. грађевинарима и архитектима, предузимачима, поседницима, председницима политичких и црквен. општина као и осталој пошт. публици своје сопствене производе од

ПОРТЛАНД-ЦЕМЕНТА И ХИДРАУЛИЧКОГ КРЕЧА

који се увек у подједнакој изврсној каквоћи лиферује. 15 2—38

Ценовници и објашњења шаљу се радо на захтевање.

Париз 1876. бронзана колајна	Кечкемет 1872. сребрна колајна	Нови Сад 1875. златна колајна	Сегедин 1878. колајна за заслуге	Трст 1883. златна колајна

Најбоље је трљајуће средство против **прозеба, костобоље, севања у костима, главобоље, боље у бедрима и леђи** и т. д. **РИХТЕРОВ**

Pain-Expeller — са ленгером

Ово припознато средство, које је ево од 20 и више година у многим породицама као кућевни и ублажавајући лек познато, добија се у боцама по 40 и 70 новч. у скоро свакој апотеци. — Будући се овом леку подражава, то да се добије **прави** треба при куповању искати само:

Pain-Expeller — са ленгером.

574

Поштанске марке,

дописнице из Србије, Бугарске, Црне Горе и са истока, купује сваку количину, а по највишој цени, такође купује старе новце и друге старине.

A. WEISZ,

Briefmarken und Antiquitätenhandlung,

BUDAPEST

12 **koronaherczeg utcza 7.** 5—10

Franz Joh. Kwizda,

k. u. k. österr.-ung. u. königl. rumön. Hoflieferant, Kreisapotheker, 15

KORNEUBURG bei Wien.

Од више је година прокушано и као ублажавајуће кућевно средство против **улога, прозеба и живчаних болести**

Квиздов Gichtfluid

упозорује се свако на штитну марку. Ваља изрично искати

Квиздов Gichtfluid.

Добија се у свима лекарницама.

Цена ф. 1.—

Цена ф. 1.—

ДО САДА ЈОШ НЕНАДМАШЕНО.

В. МАГЕРА

права, очишћена

МАСТ ОД РИБЉЕ ЈЕТРЕ
(LEBERTHRAN) 503

DORSCH

ВИЉЕМА МАГЕРА У БЕЧУ.

Испитано од првих медицинских ауторитета **због лаке сварљивости** и за децу препоручено и прописано, у свима случајевима где лекар с успехом намерава постићи ојачање целог организма, нарочито плућа и груди, побољшање сока и чишћење крви у опште — **флаша по 1 фор.** — на фабричном сложишту, **Беч, III./3., Heumarkt 3.,** као и у највише апотека и спецерајских трговина, у аустро-угар. монархији праве ове масти добити.

У Новоме Саду: код гг. **Јов. Грозингера, Г. Плавшића,** апотекара. **Браће Вагнера** и **Љ. Стефановића,** трговаца. 11—18

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду

Додатак „Заставе“ к броју 14.

Из суднице.

Коначна расправа у ствари илочке штедионице.

(Наставак.)

Сведок Ђока Михајловић Он вели, да је поштом слао новац штедионици, тако је био послао и 20 фор. у име менице, коју је био направио. На позив штедионице, да исплати тих 20 фор. он дође са рецеписом, да докаже, да је већ платио. Међутим Марковић каже да се не сећа, да је примио тај новац. (Отпушта се).

Сведок Илија Стакић. Каже, да је новац, који је слао за отплату менице, слао Марковићу. Тако да му је био дао 4 фор. но да је био позван, да наново плати, као да већ није платио. Приликом прве истраге Марковић је признао, да је ту суму примио; сад пак вели, да не зна да л' је примио, али ако је, да је новац метнуо у благајницу, али да није спровео у књигу. (Отпушта се).

Сведок Лазар Аћански. Он је, вели, дуговао 300 фор штедионици те је исплатио све осим 45 фор које је напослетку платио Марковићу. Марковић вели, да се не може сетити, али уједно допушта, да је могуће, да је примио (Отпушта се).

Сведок Ката Михајловић. Платила је у име дуга штедионици 10 фор. али сад да се не може да сети, коме их је дала. При првом преслушању казала је да је дала тих 10 фор. бив. благајнику Марковићу. Она међутим изјављује, да и сад остаје при том исказу, јер да је уверена, да је истинит. Марковић вели, да се тога не сећа. (Отпушта се).

Сведок Иља Москај вели. да је у име дуга штедионици дала Марковићу у његовој рођеној кући 4 фор. Прве суме пре тих 4 фор. да је исплаћивао Марковићу њен муж. Марковић вели да се не може сетити, да је новац примио. (Отпушта се).

Сведок Дионисије Москај (Иљин муж) вели, да је увек плаћао Марковићу Овај (Марковић), вели, да се тога не сећа. (Отпушта се).

Сведок Живан Николић вели, да је дао Марковићу у име дуга штедионици, 10 фор. пак да му Марковић и меницу извади, што је овај тек доцније урадио. Осим тога вели да је послао Марковићу 13 фор. 12 нов. у име менице, али та сума није била спроведена у књигу благајничку. Марковић на ово вели, да признаје, да је примио ту суму и, по што је требао да иде некуд, да је дао пок. Глиши Арсенићу, брату управитељеву, па да он (Марковић) сад не зна, да ли је пок. Глиша ту суму спровео. После тога противно горњој тврдњи вели Марковић, да је ту суму оставио у благајницу. (Исти сведок вели, да је Бабић поступао грубо течајем прве истраге. Каже уз то, да је Васа Станојев причао, а и да је и сам чуо, како је истр судац Бабић псовао Бога некима сведоцима. (Отпушта се).

Сведок Сигмунд Хан, каже, да се не сећа колико је последњи пут платио у име дуга штедионици. С тога му се прочита први исказ, с којим се он слаже. Каже да је Марковићу дао 34 ф. 65 н и да је исти новац ставио у касу. Марковић вели, на ово, да се не може да сети, да је новац примио. (На питање дра Ханковића, како је истр. судац Бабић с њим поступао, одговара Хан, да је поступао врло грубо и да је он (Хан) стојао као кер за време истраге, а Марковић седио у фотељи.

Сведок Лазар Лучић вели, да не може да се сети о исплаћивању, за то моли, да му се прочита први исказ. Тврди, да је слао новце Марковићу. Како стоји у првом исказу, Марковић га је оштетио за 90 фор. Марковић на то изјављује, да Лучић није само њему слао новац, већ и другим чиновницима у штедионици. Међутим је Марковић у првом преслушању признао оно, што тврди Лучић. Сад пак вели, да не може да се сети, да ли је признао. (Што се тиче понашања истр. суца Николе Бабића вели сведок, да му је исти казао при истрази: „Саберте се боље, ваљда нисте јели бундева“; на то сведоку примећује управитељ Арсенић, да му је Бабић рекао напротив, да му је глава бундева. Сведок то пориче. Арсенић му каже да ће навести сведоке, који ће потврдити његову тврдњу, пак шта више и то да је Лучић псовао за то понашање Бабићево Бога. Сведок и на ново пориче то. (Отпушта се).

Сведок Емерих Житваји, вели, да је Вортману послао 7 фор. и 60 нов. у име дуга на меницу у штедионици. Вортман се правда, да је новац дао Марковићу. Марковић пак не признаје, да је добио новац. (Отпушта се).

Сведок Марко Шодић вели, да је Марковићу платио у име дуга у штедионици, 5 фор. У првом исказу Марковић признаје, да је новац примио, па то и сад признаје, али уједно вели, да није могао да спроведе у књигу тај новац. (Сведок наводи, да је истр. судац Бабић грубо с њим поступао и да је викао. И он наводи, да је Васа Станојев причао како му је истр. судац Бога опсовао. Каже и то, да је Марковић за време истраге седио на столици а остали да су стојали на ногама).

Данашња расправа закључена је у $^1/_2$7 сати у вече, а сутрашња заказана у 8 сати из јутра.

* * *

Расправа се почиње у 8 сати из јутра, 17. јануара 1892.

Пре него што се і прешло на даље преслушавање сведока, стављени су од бралитеља окривљеника неки предлози, које ћу овде да наведем.

Први иште реч ддр. Хинковић. Он износи свој предлог и то да се преслушају ови сведоци: Никола и Пера Корчићћ Аврам Станков и Светолик Теодоровић и тај свој предлог мотивише тиме, што су ти сведоци важнии за преслушање у ствари проневере, којим његоввa клијента Арсенића, терети окривљеник Марковиић.

Што се тиче злочина потворе, којим се оптужује његов клијенат Арсенић а и клијенат дра Шпицера, Вортман, жели др. ХХинковић, да се сви сведоци у тој афери преслушајју, истачући међу овима и: Стјепана и Матију Шијааковића и Гигу Шијаковића.

Као сведоци речии истр. суца, Николе Бабића, које је управио Лазару Лучићу, коме је рекао да му је глава бундева,, вели др. Хинковић, да треба да се позову ови: Јооване Зрнић, Марија Блидовић, Ана Фишер и Густавв Драганић. Уједно др. Хинковић предлаже, како би се права истина сазнала, да се и истр. судац Ниикола Бабић брзојавно позове, да се исти конфронттира са сведоцима

Др. Шпицер се сслаже са предлогом дра Хинковића и уз то предлааже, да се позову и неки сведоци који, да ће боље илустровати ствар, његова бранитеља Вортманаа.

Др. Новаковић ббранилац Марковићев, вели, да се такође слаже са предлогом дра Хинковића, да се Никола Бабић поззове брзојавно, те да ће се онда видити хоће ли сведоци пред Бабићем онако исказивати, као што су говорили до сад. Захтева, да се позове и већник Турели који је присутан био накнадној истрази. Уједно изјављује жељу да се, суд информише о пакетима, који да су стизали сестри Марковићевој, које их Арсенић и Вортман, наводе као потврду својим исказима о луксуриозном животу Марковића и сестре му. Држ. тужилац слаже се такође са дром Хинковићем и погледу сазивања сведока. — Да се позову Зрнић и Марија Блидовић држи за излишно; тако исто мисли и са позивањем сведк. Анеа Фишер.

Слаже се, да се Бабић брзојавно позове.

Што се тиче предлога дра Шпицера држ. тужилац моли суд, да не уважи његов први предлог о преслушању неких сведока. Одобрава пак други предлог дра. Шпицера да се позове сведок Клентиц, који је. по наводу дра Шпицера, видео да је Вортман у истр. затвору рибао собу. Са предлогом пак дра Новаковића, да се на име развиди какве су пошиљке на њу стизале, не слаже се држ. тужилац, по што да је то њена приватна ствар. Тако исто не слаже се са предлогом дра Новаковића, да се позове већник Турели.

На одговор држ. тужиоца они бранитељи, чије је предлоге нашао за добро држ. тужилац да не уважи, протестују и на ново образложавају своје предлоге.

Председник вели, да ће се закључак гледе ових прегледа донети доцније.

После тога прелази се на преслушавање сведока.

Сведок Сима Радаковић, не зна, колико је новаца дао Марковићу; с тога му се прочита његов први исказ, но он при свем том не може да се сети. Зна само то, да је увек плаћао Марковићу. Овај каже, да се тога не сећа. Потврду од Марковића за неплаћену суму да није примио, већ да му је рекао: послаћемо. Мало кашње вели, Марковић да није примио од њега ништа. (Овај сведок такође потврђује да је истр. судац Бабић поступао с њиме грубо и да је сведоке присиљивао да говоре онако, како је он (Бабић) хтео, или да им не би допуштао, да говоре право.) При свршетку даје сведок врло нејасне одговоре. (Отпушта се).

Сведок Иван Перичић, вели, да је суму од 10 фор. у име дуга штедионици, исплатио Марковићу. Марковић каже, да је могуће, да му је платио, па да је ставио у касу, али да није спровео у књигу. (Отпушта се).

Сведок Сава Почић, вели, да је Марковићу дао у име дуга штедионици, 10 фор. Марковић тражи да му се прочита први исказ, јер да се не сећа. (Чита му се). Он се ипак не сећа. (Отпушта се).

Сведок Васа Станојев, вели, да је имао једну меницу од 50 ф. а другу од 11 фор Ову потоњу да је сву исплатио; од прве да је остао био дужан 35 ф. Да је он тај новац платио Марковићу. Што се тиче од своте 11 ф. тражи Марковић, да му се прочита исказ; у њему стоји, да је могуће, да је примио новац, али да, није спровео исти у књигу. (И овај сведок вели, да је Бабић очито бранио Марковића, и да је њему (Станојеву) псовао „Бога свињиног“.) У осталом исказ овог сведока донекле је нејасан.

Сведок Лука Ференчевић, вели, да је дао Марковићу 10 фор. у име дуга штедионици и то да му их је из руке у руку дао Марковић тражи да му се прочита исказ, јер да се несећа; у исказу се вели, да је Марковић признао, па и сад признаје, да је примио новац. (Отпушта се).

Сведок Влада Јукић, вели, да је бив. књиговођи Вортману дао једну петицу у име дуга штедионици, и да је од њега добио потврду, Вортман каже да се не сећа, да је примио, но ако је примио, да је дао Марковићу и да је и спроведана у књигу. Кад је кашње (вели, Јукић) дошао да плати Марковићу неких 7 фор. дао му је и потврду Вортманову на оних 5 фор., коју је Марковић примио на знање. Марковић се тога не сећа. Вортман, вели, на то Марковићу, да му изговор и вреди, кад сведок вели, да му је дао потврду, јер да му (Марковићу) није дао (Вортман) новац, онда наравно не би требало да Марковић прима и ону потврду, коју је Вортман издао. (Отпушта се).

Сведок Антон Иземан, вели, да је дао Марковићу у име дуга штедионици, 90 фор. Марковић тражи свој први исказ, јер да се не сећа. (Чита му се исказ, из ког се види, да је рекао да се не сећа). Сад пак вели, да је могуће да је примио, но да не може ипак да се сети. (Отпушта се).

Сведок Емилија Ковачић, вели, да је послала Марковићу суму од 24 фор. Кашње је морала, на позив штедионице, на ново да плати, јер да пре није платила. Међутим кад се доцније констатовало, да је она платила али да није новац у каси, добила је она тај новац од Марковићеве сестре натраг. Тако исто да је Марковићу платила у име дуга 3 ф но да није било спроведено у књигу.

Марковић признао је у прваШњем исказу, да је примио 24 ф. и да их је сестра његова и повратила. (Сведок вели, да истр. судац Бабић није на њу викао.) (Отпушта се).

Сведок Тодор Панић, вели, да је у име дуга штедионици послао 12 фор. Но после четири месеца дође му послужитељ штедионички Штајнер и јави му да плати 12 фор. Овај покаже рецепис, да је платио, но натраг га није више добио. Сведок каже, да је новце послао Вортману, што овај и признаје, да је примио, но уједно вели, да је више пута Марковићу нудио тај новац, а Марковић увек одбијао, велећи му, да доцније плати. И збиља (вели Вортман) Марковић му одбије ту своту од плате. По што је доцније Вортман био у затвору, морала је ту своту да исплати супруга Вортманова, по што да је тако управитељ Арсенић наложио, који није знао, да је Марковић одбио тих 12 фор. од Вортманове плате. Марковић пак каже, да није истина да му је Вортман нудио а ни дао новце. (Отпушта се).

Сведок Мика Шоргић, вели, да је 37 ф. 35 нов. у име дуга штедионици исплатио али да се не може да сети коме је дао. Марковић каже, да њему није дао никад, па ни сад. На то устаје Вортман и вели, да је њему дао новце, а он да је дао Марковићу и да је Марковић увео. (Отпушта се).

Сведок Живан Гачулић, вели, да је дао Вортману 7 ф. 70 нов. У првом исказу је признао, да је добио новац, а сад вели, да се не може да сети, је ли тако. Сведок прича даље, да је морао да тај новац на ново плати, и да му је Вортман говорио, да има још нешто да исплати. Доцније опет Вортман вели, да је хтео своту да да Марковићу, а овај му рекао да је меница Гачулићева протестована; с тога да је он (Вортман) писао Гачулићу да дође у Илок, да донесе оно што је још требао да плати и да стави у ред ствари са штедионицом, те да узме од њега (Вортмана) натраг ону суму, коју му је дао, а коју Марковић није хтео да прими. Овај (Гачулић) одговара му (Вортману) у писму да нека све то он сврши, јер да он не може доћи. Доцније пак исти да је дошао у Илок, отишао к Вортману и онда му је вратио суму, коју је од њега примио и уједно му израчунао, шта има још да плати. Председник чита писмо Гачулића, које је писао Вортману у погледу свршавања својих послова и из кога се види, да је Вортману дао поменуте новце.) Сведок вели да је могуће да му је све то писао. Вортман вели, да му је новце послао поштом. (Отпушта се).

Сведок Милош Гачулић, вели, да је у име дуга штедионици дао Вортману у Илоку 35 фор. Вортман то не признаје већ да је Гачулић ту суму дао Марковићу. Сведок то не признаје. Вортман узимље за доказ Арсенића, пред којим да је сведок казао, да ће код Марковића по својих 35 ф. Пред неким Бреслауером, Вортман вели, да је опоменуо Марковића, за што ту суму не спроведе у књигу. Марковић не признаје ништа. (Отпушта се).

(Расправа се закључује у 12 сати а одгађа се до после подне у $^1/_2$3 сата).

17. јануара по подне.

Сведок Шандор Штерн вели, да зна да је Милош Гачулић једном приликом рекао, да не зна коме је дао новце, Вортману или Марковићу. (Позива се унутра Гачулић.) Сведок Штерн изјављује му оно, што је мало час казао. Гачулић то не верује. Отпуштају се обојица).

Сведок Наталија Ђорђевић вели, да је Марковићу слала суме у име дуга штедионици, и то каткад особно, каткад поштом. Арсенић вели да је од ње примио 8 фор. 22 нов. а да то потврђује и рецепис. Марковић вели, да не зна за рецепис. (Отпушта се).

Сведок Никола Тресиглавић вели, да је у име дуга штедионици, 10 фор. дао Марковићу. При првом преслушању Марковић је то признао, па то и сад признаје. (Отпушта се).

Сведок Милош Бугарски вели, да је Марковићу послао поштом 11 фор. у име дуга штедионици, што потврђује и купон напутнице поштанске. Марковић се брани да није примио, а кад му се прочитао исказ прваШњи, где признаје да је примио, вели, да остаје при том исказу. (Отпушта се).

Сведок Јефта Јеринић вели, да је увек слао новце штедионици, за отплаћивање дугова, а уједно каже да је увек Марковићу слао. Марковић вели, да не зна да је примио 10 фор. од овога; можда је ко други примио новац. (Отпушта се).

Сведок Радивој Тимић вели, да је слао новац, у име дуга штедионици, Марковићу; тако да је послао 59 ф. 27 н. Марковић је у првом исказу признао, да је ту суму примио, али да је заборавио спровести, уједно вели, и сад остаје при томе. Напротив Арсенић вели Марковићу, да је примио а да није спровео. (Отпушта се).

Сведок Адолаф Клопфер вели, да је новац увек слао штедионици, кад је требао да отплаћује. Марковић вели, да новац није примао, али га терете писма, која нађоше код њега и која посведочују, да је он заиста примао новац. Уједно баца кривицу на пок. Глишу Арсенића. На послетку изјављује Арсенић, да је могуће, да је суму (13 ф.) примио. (Отпушта се).

Сведок Ђура Фодор вели, да је Марковићу у име дуга штедионици, дао особно 12 фор. У исказу вели Марковић, да је новце примио, метнуо у благајницу, а заборавио спровести. (Отпушта се).

Сведок Јаков Кон вели, да је Марковићу исплатио у име дуга штедионици, 66 (?) фор. Марковић признаје, да је примио тај новац, али да није за се придржао, већ да је ставио у благајницу. Касније, вели Кон, да му је Марковић исплатио праватно ту своту, јер да му је овај претио да ће га тужити. Марковић вели, да му је то исплатио од новца, што је добио за виноград (?). (Отпушта се).

Сведок Јаност Вулка вели, да је у име дуга штедионици, исплатио 10 фор. Пошто је доцније по ново добио позив да плати, он је дошао Марковићу с потврдом. Марковић је течајем првог преслушавања признао, да је примио своту. Новац, вели, метнуо је у благајницу. (Отпушта се).

Сведок Јован Микић вели, да је Марковићу дао 4 фор. у име дуга штедионици; после да је добио од штедионице опомену на 4 фор. На тој опомени да је потписан Радак. Марковић вели, да новац није примио, већ да је у првом исказу збунио се. па да је признао. Марковић пак каже, да он није на потврди потписан, па да није ни примио новац. (Отпушта се).

Сведок Мита Чобановић. (Пошто ово није онај прави, који је морао доћи да сведочи, јер их има два у истом месту, то се, као излишан, отпушта).

Сведок Кузман Вујатовић вели, да је дуг, свог пок. брата, који је дуговао штедионици илочкој, примио на себе, и платио месном суду у Илоку. Месни пак суд дао је једну своту, коју је Кузман исплатио, Марковићу, а другу Вортману. Марковић пак негира да му је Вортман дао тај новац. (Марковић при овом преслушању говори збркано, на што га председник чини пажљивим). Марковић вели да је своту, коју је добио од суда, метнуо у благајницу, али да није спровео у књигу; Вортман пак тражи, да се ова ствар испита код месног суда у Илоку. (Отпушта се).

Сведок Андрија Шокчевић каже, да је Марковићу увек плаћао. Тако, кад је добио намирницу на исплаћених 202 фор. 02 новч., каже, да је био присутан благајник Марковић и управитељ Арсенић. Али Марковић каже, да је ту суму дао Арсенићу па да је и брат Арсенића, пок. Глиша, томе био присутан. Арсенић каже, да није примио никакав новац. (Отпушта се.)

Сведок Јован Михајловић вели, да је Ј. Кону дао 10 фор. да плати у име његова дуга штедионици. Овај да је платио Марковићу, ал не донео намирницу. Двапут је искао намирницу од Марковића, па да је тек трећи пут добио. Марковић се извињава, да је био у Паланци. Међутим констатује се, да је течајем истраге Марковић признао, да је примио новац. Кашње да је, шта више, сестра Марковићева исплатила Михајловићу 10 фр. Марковић при свем том не признаје. (Отпушта се.)

Сведок Срећко Нићетић вели, да је такођер дао Кону, да исплати неку своту штедионици у име дуга. Овај да је то учинио. После је морао наново да плаћа. Али кад се видело, да је он заиста платио двапут исту суму, онда да је сестра Марковићева вратила му новце натраг. Марковић све то признаје, али вели, да је новце ставио у благајницу, па заборавио спровести у књигу. (Отпушта се.)

Сведок Манојло Мауковић вели да је Марковићу, у име дуга штедионици, дао 44 фор. и Марковић се на квити потпише, да је примио. Али после неког времена добије исти Мауковић од адв. Коларовића, заступника штедионице, писмо, у ком га позива, да плати штедионици 40 фор. Он на то дође са квитом у штедионицу и покаже је, на што

буде ослобођен од поновног плаћања. Сведок вели, да је сам Марковић признао, да је проневерио 44 фор. Сад пак вели Марковић, да је новац примио, у благајницу ставио па заборавио да спроведе у књигу. (Отпушта се.)

Сведок Фрања Валпотић вели, да је дао Марковићу 18 фор., да преда винарском друштву. После је добио позив, да плати, јер да нико није за њ платио; Марковић му је дао намирницу. Марковић вели, да је дао винарском друштву 18 фор., али да новац није у књиге унесен. (Отпушта се.)

Сведок Антон Маринковић вели, да не зна, да ли је Марковић предао винарском друштву 18 фор. Марковић остаје при свом исказу, те вели, да је дао новац поменутоме друштву. (Отпушта се.)

Расправа се закључује око 7 сати у вече и одгађа се до сутра дан у јутро у 8 сати.

* * *

Расправа се продужује у суботу 18. о. м. у 8 сати изјутра.

Продужује се преслушавање сведока.

Сведок Самуел Перлез вели, да је у име дуга штедионици послао по своме слузи Либигу своту од 60 фор., али да се не може сетити, коме је слуга предао новце. Вортман изјављује, да је он примио тај новац, те да га је дао Марковићу. Марковић каже, да није примио од Вортмана 60 фор. (Отпушта се.)

Сведок др. Никола Коларовић вели, да је у име ђоке и Софије Марковића поднео илочком суду молбу на спровађање оставинске расправе по смрти матере и брата поменутих двоје. — За какво насиље и претњу на Марковића да не зна ништа. (Отпушта се.)

Сведок Ђорђе Бугарски (пре него што је сведок био припуштен заклетви, било је расправљање између државног тужиоца и бранитеља окривљених. Др. Хинковић и др. Шпицер тврде, да сведок, будући под оптужбом ради злочина преваре, не може се припустити заклетви; на по се пак као непријатељ Арсенића можда ће нетачно исказивати. На против, др. Новаковић и држ. тужилац веле, да сведок није под оптужбом, већ под извидом, да ли да се противу њега поведе истрага. Крвно непријатељство, које изводе бранитељи, да није основано на јаким темељима, с тога [закључује држ. тужилац] да се сведок може припустити заклетви. Уз то сам сведок Бугарски наводи неке чињенице у прилог томе, да докаже, да није непријатељ окривљеника. После тога судб. сто изјављује закључак, да се сведок припусти заклетви, пошто се ствар Бугарскога налази у стадијуму извода.

Сведок вели, да он не зна, дал се Бабић дружио са „ноторним непријатељима штедионице“ (као што стоји у притужби). Он, признаје, да је са Бабићем пријатељ, и да је овај, свега можда двапут долазио к њему. У осталом, да се у његовој кући никад није говорило о тадашњој истрази, и да Бабићу није давао никакве податке противу Вортмана; да Вортман треба да призна, да му је он (Бугарски) увек био пријатељ.

Арсенић пита сведока, како се влада Бугарски, који је био непријатељ Марковића, с ким се доцније измирио, на што Бугарски изјављује, да је он и према непријатељу, кад је тај у беди, милосрдан.

Сведок Мита Кирјановић вели, да је у надзорном одбору штедионичком био чланом; да је месеца марта 1887. последњи пут било сконтрирање касе и да је потписао билансију, и то услед изјаве тадањег књиговође, којом је узео одговорност на се, у погледу какве погрешке, која би се нашла. Од вел. благајнаце, где вели, да није било вовоца, да је имао кључ сам Арсенић; а од мале благ. да је имао кључ Марковић, дневни повереник и управитељ. Кашње, вели, (чини му се) да је, услед великог поверења, које је Марковић уживао, да је он сам (Марковић) имао кључ од те благајнице. Сведок вели, да је Марковић примао новце штедионичке и да су новци у тој малој благајници лежали; вели и то, да ја Марковић у време кортешовања за избор посланика пок. Паје Арсенића, био сам у штедионици; али да је ипак ишао и он (Марковић) у кортешовање, а не шест недеља. Да му је (Марковићу) кад се враћао из кортешовања, предавао његов заменик новце, које је примао од странака, за његова одсуства. Вели даље, да се код Марковића нашло писама, из којих се види, да је примао новаца од странака у име отплата меница. Сведок вели, да не зна, да ли је Марковић, кад је сасвим била откривена проневера, рекао, да је новац, који фали из касе, за се придржао. Што се пак тиче, злоч. јавнога насиља, вели сведок, да је Арсенић дао позвати сестру Марковића и леио јој казао да се потпише на писмено једно, којим би се она обвезала, да ће, кад се установи помањкана свота, она то исплатити штедионици. Она (сестра Марковића) да је упитала брата, да је ли истина, да је његовом кривицом нестало тих новаца и колико, Марковић да је одговорио, да ће бити свега око 15—1600 фор. и да јој је рекао: „само ти потпиши“, на што га је и потписала. Марковић то не признаје. (Отпушта се).

Сведок Јулије Ауман, на кога се Арсенић позива као сведока, који зна, да је и Марковић имао кључ од велике касе, вели, да за то не зна. Он вели, да је дошао у штедионицу, да узајми 400 ф. и да је Арсенић рекао Марковићу да му да, на што Марковић да је рекао да нема. Онда, да му је Арсенић из вел. благајнице дао 300 фор. а 100 фор. од Марковића из мале благајнице. Да је даље видио, да су се њих два нешто обрачунавала. Те новце, вели сведок да је примио год. 1888. месец дана пре афере.

Сведок Јулије Класановић вели, да од целе ствари те не зна, већ то, да је између 11 и 12 часова једне ноћи видио, где горе у штедионици свећа, али да не зна, ко је био унутри. (Отпушта се.)

Сведок Магдалена Штајнер вели, да је више пута заступала мужа (послужитеља у штедионици) кад је исти био отсутан или болестан. Вели да је више пута видела, да је Марковић први у јутру у штедионицу долазио; за тим да би отворио касу, узео из ње новаца и рекао јој, ако ко успита за-њ, да рече, да ће скоро доћи. Чула је, да је Вортман неколико пута искао неке рачуне од Марковића. Даље вели, да јој је по каткад Марковић, кад би у вече остала у штедионици, говорио, да одлази кући, јер да више није потребна, и да би јој давао по 20 н., да купи меса па да преправља што јој треба за вечеру. Даље вели, да зна да је њен муж, нарочитим налогом управе, јављао ревизорима, кад ће бити ревизија штедионичког имања, те да је Марковић више пута говорио њеном мужу, да рече осталим ревизорима, да нека се одгоди ревизија, јер да је он (Марковић) запречен у одређени дан доћи. Марковић све то пориче. (Отпушта се.)

Сведок Марци Мештровићева (Њој је погрешно уручен позив; требао је бити уручен правом сведоку, који се тако исто презива. Отпушта се.)

Сведок Маријан Карловић вели, да је једном приликом, кад се завадио са Арсенићем, упитао истога у винарском друштву, шта је са оних 50 фор., што их је Петар Шовљански узајмио. На то да му је Арсенић рекао, да тога дуга нема, и да исти није био заокружен у impegno књизи. Да о каквоме брисању није било никакова говора. (Отпушта се.)

18. јануара после подне.

Сведок Јован Блидовић (пошто је исти сведок зет Арсенићев, то му председник напомиње, да њему, као роду оптуженикову, стоји на вољу, да л' да сведочи или не. Присиљења према њему да нема никакова. Овај вели, да не ће сведочити. Отпушта се.)

Сведок Матилда Мештровић вели, да се један пут она и муж јој разговарали на улици са управитељем Арсенићем. На то да се на једном прозору појавио Бабић, те дигавши прст, претећи на Арсенића, у једу довикнуо му: „Пазите се, Арсенићу! И ако сте ви син Арсенића, ја ћу вам показати, ако будете говорили о стварима штедионице.“ Она вели, да су о сасвим другим стварима говорили. Пошто је њена кућа близу штедионице, вели, да је више пута чула вику и ларму. (Отпушта се.)

Сведок Драгутин Мештровић потврђује исказ своје жене Матилде односно поступања Бабићева са Арсенићем и другим сведоцима. Уједно додаје, да је чуо, како је Бабић једном сведоку рекао, кад није могао да нешто схвати, ово: „Та ваљда немате коњску главу.“ (Отпушта се.)

Сведок Армин Фиршт (њега такође чини пажљивим председник на право, које му припада као рођаку оптуженика Вортмана, да се устегне од сведочења. Овај не ће). Зна сведок само то, да је једном приликом Марковић одбио био неку своту своту од Вортманове плате, коју је Вортман био примио од неког Лангфелда и Панића, да да Марковићу, и да је том приликом Марковић рекао Вортману: „Сад смо квит.“ (Отпушта се.)

Сведок Вилхелм Бреслауер (он је такође род Вортману, али ипак хоће да сведочи). Он вели, да је једном, кад је дошао био у штедионицу, видео, где је Вортман вратио у име „форшуса“ Марковићу 150 фор. Други пут је нашао опет Вортмана и Марковића у штедионици, где лармају и да је чуо том приликом, како је Вортман казао Марковићу, да му је дао (Марковићу) неке новце, које да Марковић није спровео (као што је том приликом Вортман Марковићу пребацивао). На то да је Марковић рекао Вортману, нека ћути, јер да не треба да свак за то зна. Исти сведок вели, да је у Вортмановој соби, у истражном затвору, видио даске, а не кревет. Да је чуо једном Бабића, да је неком опсовао Бога чивуцког. (Отпушта се.)

Сведок Јаков Корн вели, да је више цута чуо, где Вортман иште од Марковића неке новце, које да му је овај био дао да спроведе, а да је Марковић увек одуговлачио ствар, и да му је говорио: „немој викати“. То да је било 10 или 12. марта 1888 г. Што се тиче истр. судца Бабића да је чуо, где је Вортману опсовао Бога чивутског, па да је викао и ногама лупао; да га је називао: Zeitungsschreiber, јер да је Вортман писао противу Великохрвата и да га је називао: Jüdelach geschäfteles. А кад би био готов с њиме, да би рекао: „Марш, сад можете ићи.“ Напротив сведок вели, Бабић је лепо с Марковићем поступао. Марковић за све то каже да није истина. Уједно каже сведок, да је Бабић сведоку Лучићу рекао: „Што нисте памтили у вашој бундеви?“ Уз то да је Бабић рекао: „Шта судбени стол? Какав држ. тужилац? Ја сам ваш Бог!“ (Отпушта се.)

Исказ сведока Стевана Васиљевића у главном се слаже са исказом Мите Кирјановића.

(После његова исказа настаје мала пауза.)

После паузе, председник устаје и говори, да је судбени збор одлучио, да се не позове ни један нов сведок, које су бранитељи били предложили. Што се пак тиче истр. суца Николе Бабића, да ће доцније суд одлучити, да ли да се исти позове. (Прелази се на даље испитивање сведока.)

Исказ сведока Ивана Киндла у главном се слаже са Исказом Мите Кирјановића па и Стевана Васиљевића. (Отпушта се.)

Исказ сведока Владимира Петровића такође у главном се слаже са исказом Мите Кирјановића, Стевана Васиљевића и Ивана Киндла. (Отпушта се.)

Сведок Еманујил Ланг. (Као рођаку Вортмана припада му право несведочења. Неће да сведочи).

Сведок Никола Добошевић био је перовођа при истрази, коју је у овој ствари водио истражни судац Никола Бабић. Каже, да је више пута Бабић викао на сведоке; да је Вортмана називао дописником новина, но не зна да га је вређао. Потврђује и тврдњу оних сведока, који изјавише, да Вортману није било слободно правити биљешке течајем истраге, са додатком да му је кашње то било допуштено. Сведок вели, да не зна, да ли је жену Вортманову назвао Рожа Шандор, као ни то, да је коме псовао Бога чивутског. Да је Марковићу ишао радо на руку и да му је говорио ако нађе штогод противу Вортмана, да пријави њему. Сећа се сведок, да је Бабић после звања претио Арсенићу, да ће због нереда у штодионици бити конкурса. За вређање сведока Лучића вели сведок, да се не сећа. За узрок свађи између Бабића и Арсенића паводи сведок то, да је последњи рекао Бабићу, да није задовољан с истрагом. Даље, да је Вортман морао за време истраге стајати на ногама код фуруне, а да је Марковић више пута седио на канабету. Да је Вортман морао горе споменуте биљешке остављати на сто. Кад се једанпут Арсенић позвао на Вортмана као сведока, вели Добошевић, да му је онда казао Бабић, да се чуди да и он држи уз овога (т. ј. Вортмана), и ако му је једном пријавио пок. оца Пају. Да је из почетка Бабић био добар с Арсенићем, а кашње га је грдио, јер је овај за време истраге бивао узрујан; тако исто, да је и Вортман бавао узрујан. Да је Арсенићу озбиљним тоном пребацивао прљаво одело, у ком долази на истрагу. Напослетку, да је Бабић омаловажавао судбени сто и држ. одветништво. (Отпушта се).

Данашња је расправа закључена у 7 сати после подне, а наставак заказан у недељу ујутру у 9 сати.

Недеља, 19. јануара.

Сведок Софија Марковић. (Као сестра оптуженога ђоке Марковића има право да не сведочи; она ипак хоће да сведочи. Заклиње се). Она вели, да јој је онога дана, кад је проневера откривена, дошао к њој послужитељ Штајнер и да ју је замолио у име Арсенића управитеља, да дође к њему, јер да јој има нешто саопштити. Испочетка да није хтела ићи, али да је кашње ипак пристала и пошла. Кад је ушла у штедионицу да је чула ларму. На то да јој Арсенић (а било је ту њих више) поднесе некакав папир да се потпише, пошто јој је пре тога растумачио у чему је ствар, да се на име тиче проневере од стране њенога брата. Она да је упитала брата, како је то могуће, а брат да је одговорио да је то могуће, јер да књиге нису вођене у реду. Онда да су сви присутни напали на Марковића, који да је одма изишао на поље. Писмено, које је требала да потпише, да се тицало подмирења своте коју да је њен брат проневерио. Али да на истом писмену није била означена свота, јер да јој је Арсенић казао, да не зна, пошто још нису све истражили. Она да је упитала, како да потписује, кад не зна, колика ће свота бити, а да је на то Кирјановић устао и да јој је рекао, да он гарантује својом чашћу, да ће јој се писмено вратити кад се уреде књиге. Онда, да је она казала, да ће доцније потсати, кад се прибере и дала је своју поштену реч, да ће то урадити. На то да је Вортман казао, да они не могу до ујутру чекати, јер да би се могло и швиндловати. Уједно да је Арсенић, лупајући ногама и тресући писменом, рекао, да ће све пред скупштину изнети и да ће га предати суду те преметачину учинити у њиховој кући. Онда, да је она рекла, да ће све за брата урадити па и потписати, те да је тако и потписала. Она вели, да је била врло узрујана. После тога да је видела, како је Вортман, шапћући, некакво друго писмено дао Арсенићу, које да је овај такође донео на потпис. Она за ово писмено да не знађаше, у чему се састоји, али да је ипак потписала. (Кашње јој председник покаже два писмена, у којима она упозна своје потписе. Прво писмено, које јој је Арсенић дао да потпише, била је обвезница у своти од 6500 фор., а друго писмено било је очитовање, у ком она допушта да ће ону своту, коју нађе да је њен брат проневерио, исплатити).

После неког времена, а на српски велики понедељак, да јој је дошао брат с једним писменом (молба за спровађање оставинске расправе) јер да штедионица хоће да се интабулира на њихову кућу, која је била уписана на име њихове пок. матере и пок. брата, па за то требало је суд убавестити о тој молби, да су они наследници те куће. Уз то да јој је брат казао, ако то не уради, да су му запретили. да ће дати добовати по вароши, да му нико не кредитира. Она да је на његове речи потписала. Опет неко време доцније, да је дошао Арсенић са Радаком и да су искали од ње јамство још на 4000 фор., пошто да имање њихово није довољно за подмирење проневереног новца. Она да је казала да не може дати никаква јамства, јер да нема више никаква имања.

Да јој је Арсенић за то рекао: „Добро добро, ако за 24 сата не да јемство, да ће га (бтата јој) пријавити суду. Она вели, да Марковић није признао пред њом, да је проневерио или присвојио 15 или 16000 фор., као што други неки сведоци исказаше. Даље вели; да је потписала ону обвезницу јер да су јој рекли да ће свота износити око 5—600 ф. На упит дра. Хинковића, да ли би била учинила пријаву, да је била мала свота, она вели, да не би. За тим да је отишла адв. Бугарском, који јој рече, да ће притужбу учинити за Вортмана вели, да јој Бабић није претио. Тако исто да не зна, дал је Бабић рекао Арсенићу, да је његов поступак непоштен. Арсенић и Вортман поричу њен исказ.

Марковић каже, да је могуће, да је његовом кривицом пофалило у благајници новаца, затим каже, да не зна а најпосле вели, да не може да се сети, па онда да, није ништа посвојио. (Отпушта се).

Сведок Марко Паштровић, вели, да је као редар пратио окривљенике, и да је Бабић наложио му, да ни пошто не допушта Вортману, да се састаје са женом. Затим каже, да му је једанпут Вортман рекао: „Зар ниси видео, како ме Бабић цакнуо“. Овај да је казао, да није видео. (Отпушта се).

Сведок Берта Функ, вели, за истр. суца Бабића, да је увек повлађивао и ишао на руку Марковићу, н. пр. и овако: „Је-л'те, ђоко, ви се не можете сетити, да сте примили новце?“ Даље вели, да је слушала како Бабић псује Бога, ларма, и како је Вортману, ругајући се, говорио: Jüdelach handeles, geschäfteles. Она вели, да је Марковићу дала 7 фор., а Марковић вели, да се не сећа. Уједно не признаје ни оно, што је казала о поступању Бабићеву према њему. (Отпушта се.)

Сведок Стеван Шодић вели, да је дао Марковићу 20 или 23 фор., које је наново морао, да плати. Кад је та 23 фор. дао Марковићу, да му је овај рекао да дође други пут, да му да потврду. Кашње да није ништа добио, већ да је морао да плати. Али ипак, да му је сестра Марковића вратила новце. Сведок вели, да је истр. судац Бабић врло грубо с њим поступао, да је силом хтео да каже, да је другом коме дао новце, а не Марковићу. Сведок вели, да је Бабић Васи Станојеву опсовао „Бога непросвећеног“ или „Бога свињског“. Даље вели, да кад су га други пут звали на преслушање, да није смео од страха да говори противу Бабића. (Отпушта се.)

Сведок Алекса Ковинчић вели, да је једанпут у име дуга штедионици, дао послужитељу Штајнеру своту од 5 ф. Сведок каже, да му је сам Штајнер рекао: „дај овамо“, те да му је дао, а да потврде није добио. Штајнер вели, да није истина. Сведок даље вели, да је доцније плаћао две рате по 5 ф. Марковићу, а да му је дао потврду и да га није питао, шта је с они 5 фор. што је Штајнеру дао. Међутим штедионица не тражи ових 5 ф. а ни еведок не тражи ни од кога.

Сведок Роза Вортман. (И ако има право да не сведочи, као жена окривљеника Вортмана, она жели да сведочи. Њен се исказ слаже са исказом Еман. Вортмана).

Сведок Адолф Вортман. (И он има право да не сведочи. Он жели, да сведочи. И он се у исказу слаже са Розом Ем. Вортманом).

Расправа се закључује у 7 сати у вече и одгађа се до ујутру, у 8 сати.

(Наставиће се.)